

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TEVBE

İÇİNDEKİLER

▪ Tevbe: Anlam ve Mâhiyeti.....	2
▪ Kur'an'da Tevbe	2
▪ Tevbenin Çeşitleri.....	5
▪ Tevbenin İbadet Olarak Önemi	6
▪ Günümüzde Tevbe Anlayışı; Tevbe Kavramının Yozlaştırılması.....	7
▪ Tevbe, Bir Devrimdir, Bir Başkaldırıdır	11
▪ Tevbenin Kabul Edilmesi İçin Gerekli Şartlar.....	13
▪ Putları Parçalamak	15
▪ Kötü Çevreyi ve Dostları Değiştirme	16
▪ Tevbenin Gerekleri	17
▪ Ölüm Korkusu Sebebiyle Tevbe	20
▪ Tevbenin Zamanı ve Tevbe Etmenin Faydaları	20
▪ Tevbe Pişmanlık Ateşiyle Yanmaktır.....	24
▪ Tevbe Namazı	28
▪ İstiğfâr	29
▪ Af ve Allah'ın Affediciliği.....	32
▪ Tevbe Konusuyla İlgili Ayet-i Kerimeler.....	35
▪ Konuyla İlgili Geniş Bilgi Alınabilecek Kaynaklar	36

"Derken Âdem Rabb'ından birtakım kelimeler aldı, (onlarla tevbe etti. O da) tevbesini kabul etti. Muhakkak O, tevbeyi çok kabul eden, çok merhamet edendir." (2/Bakara, 37

Tevbe: Anlam ve Mâhiyeti

"Tevbe" sözlükte, asla geri dönmek demektir. Bu anlam ile bağlantılı olarak ‘tevbe’ kula nisbet edildiği zaman, geçici olan günah halini terkedip günah öncesi duruma, düzgün hale (salah haline/fitrata) dönmek olur. ‘Tevbe’ Allah’a nisbet edildiği zaman ise, geçici olan gazap (kızgınlık) halinden asıl olan rahmet ve af haline dönmek demektir. Tevbe: "Yapılan kötülüğü, işlenen günahı veya kabahati Allah yönünden, affedip bağışlamak; kul yönünden, yaptığıının kabahat veya günah olduğunu bilip, onu bırakıp terk ederek Allah'a dönmek, yani O'nun emirlerine uymak ve yasak ettiği şeylerden kaçınmak suretiyle Allah'a sığınarak O'ndan affetmesini, bağışlamasını dilemek, yaptıklarından pişman olduğunu da belirterek yalnız O'na yalvarmak" demektir.

Bu açıdan ‘tevbenin’ şariat dilindeki anlamı, kulun günahını itiraf ve ondan pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar vermesi; Allah’ın da bu ‘asla dönüş’ü, yani bu pişmanlığı kabul ederek günahı mağrifet etmesidir. ‘Tâib’, tevbe eden demektir. Allah’ın sıfatlarından ve isimlerinden biri ‘Tevvâb’dır. Tevvâb, tevbeleri çok çok kabul eden anlamındadır. Allah’ın bir adı olarak et-Tevvâb; itaatına yönelerek, kendisine dönen için, o insanın istediği bağışlamaya dönen, yahut kullarının hoşlanmadığı şeylerden sevdikleri şeylere dönen demektir. ‘Tevbe’, kul hakkında gûnahtan ve itaatsizlikten dönmeyi, Allah hakkında ise cezalandırmaktan dönmeyi ifade eder. Kul, hata ettikten sonra Rabbine döner, Rabbi de onun kendine dönmesini kabul eder.

Kur'an'da Tevbe

Kur’an, ‘tevbe’ kelimesini türevleriyle birlikte 87 yerde kullanmaktadır. Kullar için kullanıldığı zaman tek başına, Allah için kullanıldığı zaman ‘alâ’

edatı ile kullanılmaktadır. Böylece ‘Allah kuluna tevbe etme gücü verdi, kul da tevbe etti’ anlamı ortaya çıkar. Şu âyette aynı anlamı bulmak mümkün: “... *Sonra Allah tevbe etsinler diye onları tevbe etmeye muvaffak (başarılı) kıldı...*” (9/Tevbe, 118)

"Allah'tan mağfiret/bağışlanma dile (istiğfâr et); Gerçekten Allah, Ğafûrdur/çok bağışlayıcıdır, Rahimdir/ziyadesiyle merhamet edendir." (4/Nisâ, 106)

"Ey iman edenler, hepiniz Allah'a tevbe edin ki, korktuğunuzdan emin olup umduğunuza kavuşasınız." (24/Nur, 31)

"Ey iman edenler! Nasûh/yürekten, samimi bir tevbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter, Peygamberi ve O'nunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar." (66/Tahrim, 8)

"Hiç şüphesiz Allah, çok tevbe edenleri ve çok temizlenenleri sever." (2/Bakara, 222)

"Onlar, fena bir şey yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp anarlar ve günahlarından dolayı hemen tevbe-istiğfar ederler/günahlarının bağışlanmasını dilerler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki!? Onlar, yaptıkları kötülüklerde bile bile ısrar etmezler." (3/Âl-i İmran, 135)

"De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, Ğafûr Rahîm'dir/çok bağışlayan, çok merhamet edendir. Size azap gelip çatmadan önce Rabbinize dönün, O'na teslim olun; sonra size yardım edilmez." (39/Zümer, 53-54)

"Ancak, tevbe ve iman edip sâlih amel işleyenler başka; Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir. Kim tevbe edip sâlih amel işlerse, şüphesiz o, tevbesi kabul edilmiş olarak Allah'a döner." (25/Furkan, 70-71)

"Ve Rabbinizden mağfiret/bağışlanma dileyin (istiğfâr edin), sonra O'na tevbe edin. O da sizi tayin edilmiş bir süreye kadar güzel bir şekilde rızıklandırıp yaşatsın ve faziletli olan herkese kendi lutfunu/ihsanını versin. Eğer yüz çevirirseniz, ben sizin başınıza gelecek büyük bir günün azabından korkarım." (11/Hûd, 3)

"Hasenât/iyilikler, seyyiâtı/kötülükleri, günahları giderir; bu öğüt almak isteyenlere (güzel bir) hatırlatmadır." (11/Hûd, 114)

"Allah'ın kabul edeceği tevbe, ancak bilmeden kötülük edip de sonra tez elden tevbe edenlerin tevbesidir; işte Allah bunların tevbesini kabul eder; Allah herşeyi bilendir, hikmet sahibidir. Yoksa kötülükleri yapıp yapıp da içlerinden birine ölüm gelip çatınca 'ben şimdi tevbe ettim' diyen ve kâfir olarak ölenler için (kabul edilecek) tevbe yoktur. Onlar için acı bir azab hazırladık." (4/Nisâ, 17-18)

"Onlardan birine ölüm gelip çattığında, 'Rabbim! der, beni (dünyaya) geri çevir. Tâ ki boşa geçirdiğim dünyada sâlih amel yapayım.' Hayır! Onun söylediği bu söz, (boş) laftan ibarettir." (23/Mü'minûn, 99-100)

'Înâbe' kelimesi de 'tevbe' kelimesine yakın bir anlam taşır. Tevbe, yapılan işin çirkinliğini, kötülüğünü kalbinde hissedip, ondan tiksinererek vazgeçmektir. Yapılan hata, mala, cana zarar veriyor, insanlara karşı ayıp oluyor diye terkediliyor ise bu, tevbe değildir. Hasta ettiğinden, dokunduğundan dolayı mesela içkiyi terketmek, veya gücü yetmediği için bir günahı işlememek tevbe sayılmaz. Tevbede esas olan haram bilincidir. Her çeşit ibadette niyyetin Allah rızası için olması şarttır. Tevbe ibadeti için de bu şart geçerlidir. Bir şeyi Allah haram kıldı diye o işten Allah için vazgeçmek tevbedir. Tevbe, Rabbinin yasaklarını ciğneyip, yahut emirlerine karşı gelip, düşülen hatayı terk etmek, Allah'a dönmek, O'nun affını ve bağışlamasını beklemek, o hataya bir daha dönmemektir. Başka bir deyişle tevbe, kulun yöneldiği hatadan yönelmediği itaata, farzları yerine getirmeye, haramları terke dönmesidir. Emredileni yaparak, yasaklananı terkederek Allah'a yöneliştir.

Tevbe, yalnızca yapılan bir hatadan pişmanlık duyup, Allah'tan af dileme değil, aynı zamanda sürekli dua ve istiğfar ederek temizlenme gayretidir. Allah'a müracaat ve O'na dönme kulluğudur. Bu bakımdan Kur'an mü'minlere *'hep beraber tevbe edin'* (Nur, 31) diyerek, bu yönelişi haber veriyor. Bazılarına göre tevbe, bir hatadan veya bir günden vazgeçme, pişman olmadır. Bu tevbe çok önemli olmakla beraber, asıl önemli olan kulun yerine getirmedeği dinî emirlerden dolayı yaptığı tevbedir. Çünkü insanın kalbinin ve bedeninin birtakım görevleri vardır; Allah (cc) insana o görevleri yerine getirmesini emretmiştir. Ancak insanların bazıları ya cahilliklerinden, ya

sapıklıktan, ya da hakka karşı inatçı olmalarından dolayı bu emirleri yerine getirmemiş olabilirler. Tevbenin büyüğü, bu tür inatçılığı ve gafleti terkedip Allah'a itaat etmeye dönmedir.

Yapmamız gerektiği halde yapmadığımız veya gereği gibi yerine getirmeyip kusurlu ve eksik şekilde yerine getirdiğimiz hususlardan ve ihmalden de tevbe edilmelidir. Daha iyi olamadığımız için, mücâhid ve müttakî olamadığımız, sâlih amel yarışında en ön sıralarda yer alamadığımız için tevbe. Örnek olamadığımız için, canlı Kur'an olamadığımız için tevbe. Tevbe, günahların kötülüğünü anlayıp Allah'a yönelmek, bağışlanma dilemektir. Tevbe, işlenilen günah sebebiyle uğratılacak azaptan kurtuluş vesilesidir; tevbe bir müjdedir: *"Tevbe edenler, ibâdet edenler, hamd edenler, (İslâm uğrunda) seyahat edenler, rükû edenler, secde edenler, iyiliği emredenler, kötülükten sakındıranlar ve Allah'ın sınırlarını koruyanlar; sen mü'minleri (cennetle) müjdele."* (9/Tevbe, 112)

Tevbe, kurtuluş umuduyla Allah'a yönelmek, kurtuluş ümit etmektir. Tevbe etmemek ise zâlim olmak, nefse zulmetmektir. Tevbe etmemek, imandan sonra fısktır, Allah'ın yolundan ayrılmaktır. *"İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir isimdir. Kim tevbe etmezse, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir."* (49/Hucurât, 11) Tevbe, insanın zulmetmesinden sonra, durumunu fark edip o durumundan vazgeçmesi, kurtulması, yani kendisini düzeltmesinin adıdır. *"Ancak kim işlediği zulümden sonra tevbe eder ve (davranışlarını) düzeltirse, şüphesiz Allah onun tevbesini kabul eder. Muhakkak ki Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir."* (5/Mâide, 39)

Tevbenin Çeşitleri

İki çeşit tevbe vardır:

a-Vacip tevbe: Dinde emredileni tereketme, yasaklananı yapma sebebiyle gereken tevbedir ki Allah'ın emrettiği, Peygamberimizin gösterdiği gibi bütün mükelleflere vaciptir.

b-Müstehab tevbe: Dinde müstehab olan fiilleri terketme, mekruh olan işleri yapma sebebiyle yapılması gereken tevbedir.

Dinin emrettiklerini yaparak ve yasakladığı fiillerden kaçınarak, birinci tevbeyle az yapmak mecburiyetinde olanlar, ebrâr'dandır (iyilerdendir). Her iki tevbeyle de yerli yerinde yapanlar ise, derece bakımından öne geçmiş Allaha yakın kimselerdir.

Tevbenin İbadet Olarak Önemi

Allah (c.c.) kullarına tevbe etmelerini, hatalarından vazgeçmelerini, bir günaha düşerlerse, yalnızca kendisinden bağışlanma istemelerini emrediyor. (bkz. 11/Hûd, 1-3, 47, 52; 39/Zümer, 53-55; 24/Nûr, 8; 9/Tevbe, 117-118 v.d.).

Peygamberimiz (s.a.s.) de kendisinin her gün yetmiş defa tevbe ve istiğfar ettiğini söylüyor. (Buharî, Deavât 3, 8/83; Tirmizî, Tefsir 48, Hadis no: 3259, 5/383) O, insanlara şöyle sesleniyor: *“Ey insanlar, Allah’a tevbe edin! Muhakkak ki ben (de en azından) günde yüz defa tevbe ederim.”* (Müslim, Zikir ve Dua 12, Hadis no: 2702, 4/2075; İbn Mâce, Edeb 57, Hadis no: 3816, 2/1254) Yine buyuruyor ki: *“Kalbimin üzerini unutkanlık (sıkıntı-gaflet) kaplar da bunun için günde yetmiş defa istiğfar ederim.”* (Müslim, aynı yer; Ebû Dâvud, Salât - Istiğfar, Hadis no: 1515, 2/84)

İslâm'a göre ‘tevbe’ başlı başına bir ibadettir. Bu ibadette hem günah ve hatalardan vazgeçme, hem kulluk görevini yeniden yerine getirmeye dönüş, hem de Allah’a yakınlaşma ve zikir vardır. Tevbe yalnızca mü’minlerin yaptığı bir ibadet değildir. Bir inkârcı, müslüman olduğu zaman; bir şirk koşan müşrik, şirki terkedip İslâmın iman ilkelerini kabul ettiği zaman tevbe etmiş sayılır. Demek ki tevbe ya inkârdan, ya gûnahtan, ya da Allah’ın emrini yerine getirememekten dolayı yapılır. Müslüman, günahından ihlâslı bir şekilde tevbe ederse bu tevbesi kabul edilebilir. Bu kabul edilmenin anlamı, günahın verdiği zarardan kurtulmaktır. Kişi işlediği eski günaha tekrar dönmezse, o günahın dünyadaki ve âhiretteki zararından kurtulması ümit edilir.

İslâm'da hiç günah işlemeyen insanların oluşturduğu bir toplum idealizmi yoktur. İslâm, gerçekçi bir dindir. İnsan beşer, bazan şaşar.

Konuştığında insan bazan dili sürçtüğü gibi, yürüyen insanın az da olsa ayağının kaydığı (zelle) görüldüğü gibi, hatasız kul, günahsız insan olmaz. Bunları çok sık yapmak yanlıştır; ve de düştüğünde hemen ayağa kalkmak istemeyen kimsedir suçlu. Hatta bir hadis-i şerifte: *"Eğer siz hiç günah işlemeseydiniz, Allah sizi yok eder ve günah işleyip hemen arkasından da tevbe eden bir kavim yaratırdı."* (S. Müslim bi Şerhi'n Nevevî, 17/65) buyrulur. *"Mü'minlerin ekine benzediği, günah rüzgârlarıyla eğilip tevbe ile hemen doğrulduğu"* anlatılır. Yine bir hadis meali şöyledir: *"Hayırlı olanlarınız, çeşitli fitne ve imtihanlara mâruz kalıp çokça tevbe edenlerinizdir."* **İslâm'a göre günahsız olanlar yalnızca peygamberlerdir. Günahsız toplum ve kişi düşünülemez. Çünkü kişi 'beşer' olması dolayısıyla her an nefsinin isteklerine ve şeytana aldanabilir. Önemli olan, günahı işledikten sonra, günahı ısrar etmemek, günahı savunmamak ve hemen vazgeçmektir.**

Tevbe, Hz. Adem'le başlar. İlk insan Hz. Âdem (a.s.) ve eşi, işledikleri günahı dolay Allah'a tevbe ettiler ve tevbeleri kabul edildi. **Tevbenin zıddı ise inat, kibir ve hatada bile bile ısrardır; bunlar da şeytanın ve şeytan karakterindeki insanların özellikleridir. Adem'le şeytanın farkı tevbede ortaya çıkmaktadır.** O yüzden Âdem gibi olmak, yani adam olmak, şeytanlaşmamak için, bir hata yapmış olsak hemen tevbe çeşmesiyle arınmamız temel şarttır. Bilindiği gibi, Allah'ın secde emrini dinlemeyen İblis, yaptığı hatayı savundu, isyanından dolayı pişman olmadı, tevbe etmedi. Bu yüzden de ebediyen kovulmuşlardan oldu. Günahı ısrar ve kibirlenmek tevbenin önünde engeldir. (1)

Günümüzde Tevbe Anlayışı; Tevbe Kavramının Yozlaştırılması

Toplumumuzda tevbe, âdeta günah çıkartmak olarak değerlendirilmektedir. Tevbe, sadece Allah'a yapılır; tevbeleri kabul edip bağışlayabilecek ancak Allah'tır. Hristiyanlıkta olduğu gibi, bir din büyüğünün karşısında günahları itiraf edip günah çıkartmaya benzemez tevbe. Günümüzde tevbenin bazı insanlarca, bazı tarikat liderlerine giderek onun önünde "tevbe verme", onun da "tevbe alma"sı şeklinde uygulandığı görülmektedir ki, bunun Kur'an ve sünnette yeri yoktur. **Tevbeleri alan da,**

kabul edecek olan da sadece Allah'tır. *"Günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki!?"* (3/Âl-i İmran, 135) *"Kullarından tevbe kabul eden, kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı bilen O'dur (sadece Allah'dır)."* (42/Şûrâ, 25) Tevbede asıl olan, tevbenin direkt olarak Allah'a, aracısız olarak yapılması, O'na yönelerek hatadan dönüş sözü verilmesidir. (2)

Yapılan bir hatayı, bir kula itiraf etmekle Allah'a itiraf etmek arasında büyük bir fark vardır. İnsan şahsiyetindeki yüksekliğe çok önem veren İslâm dini, Allah ile kulu arasına karışmak cür'etini gösteren "ruhbâniyet" zihniyetini kaldırmış, kulu ile Rabbinin karşı karşıya bırakmıştır. Düşünen insan için, ne kadar olgun olursa olsun, günün birinde itirafı yapan kimsenin izzet-i nefsi ile oynama ihtimalini ortadan kaldırması, takdire şâyan bir ileriliktir. Hristiyanlıktaki, günahı, kendisi de günahkâr olan bir papazın affetme yetkisi olduğunu düşünmek gibi bir basitlikle, *"Günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki!?"* (3/Âl-i İmran, 135) ilâhî fermanındaki yüksekliği anlamak için çok zeki olmaya gerek yoktur.

Hristiyanlıkta, her konuda Allah'ın işine karışmak yerine, İslâm'da Allah'ı takdis. Hristiyanlıkta, kula itiraf ede ede, günah işlemeyi tabîî hale getirme; İslâm'da ise, itiraf edilen günahı dinlemeye dahi müsaade etmeyerek, bir taraftan günahkârı başkalarının nazarındaki iyi niyetlerini korumak, diğer taraftan, hatanın başkasına bulaşmasını, kötü örnekliği önlemek!... İslâm'da samimiyeti Allah'a yaklaşmış bir kalbin feryâdı, diğerlerinde ise soyutlanamayan bir materyalizm. Bir tarafta tevhid; diğer tarafta papazın cennet dağıtabileceği, günahı affedebileceği, haram ve helâl tayin edebileceği ruhbanları/râhibleri rab kabulü... (3)

Yine günümüzde günaha devam ettiği halde ve her günah işleyişten sonra tevbe ederek bin defa bozmuş olsa bile, yalnız dille yapılan tevbenin yeterli olduğu şeklinde yaygın geleneksel anlayış hükmünü sürmektedir. Yaşadığımız zaman ve ortamda tevbe kavramı çarpıtılmakta ve yığınlar dille söylemiş oldukları birkaç kelime ile arındıklarını zannetmektedir. Bu öyle bir tevbe ki, insanda geçici bir durağanlık oluşturduktan sonra, yine aynı günahı defalarca işletebilmekte ve her t ekrarın ardından tevbe kelimeleri de tekrarlanıp devam etmekte olan kısır bir döngü oluşturmaktadır. Tevbe, üzüntü bildirip özür dilemek, pişmanlığı ta içinde hissetmek olduğu halde, dejenere olmuş insan, sözünde durmayıp isyanla

pişmanlık arasında gel-git yaşayarak bilincinde olmasa da Allah ile alay etmektedir. (4)

Bir insana karşı, aynı hatayı devamlı yapıp sonra dille "özür dilerim" deyivermek, sonra tekrar tekrar aynı suçu yapmak, yine özür dilemek, yine aynı hata; nasıl karşılanır dersiniz? Günah tevbe arasında sürekli git-geller, paradigmlar da böyle. Vidanın yalama olması gibi, ameliyatla tedavi olduktan sonra aynı hastalığa doktor tavsiyesi dinlemeyip defalarca yakalanan kimsenin durumunu düşünelim; dikiş tutmayacak, tedavi mümkün olmayan duruma gelecektir. Tükürdüğünü yalamak, tekrar tekrar bu eylemi yapmaktır tevbe edip bozmak. Kendine güveni kaybolacaktır, vicdanı devamlı kendisini rahatsız edecek, ümit korku dengesi zarar görecektir. Tevbeyi yaz boz tahtasına çeviren kimsenin cennet ümidi azalır, azab içini kemirir; veya vicdan ve imanı gevşer, ya da azaptan emin hale gelir. Kaypaklık, kişilik bozulması, şahsiyetsizlik, tutarsızlık giderek insanın temel yapısı haline gelir. Hem insanlara, hem Rabbına ve hem de kendi vicdanına karşı suçlu duruma düşer, kimseye güven ve itimad telkin edemez. Sonunda ya vicdan azabı büyür; karakterini bozmaya, ruh hastası olmaya başlar veya, vicdanı zayıflayarak, otokontrolü kaybolur. Hastanın ümidini kaybedince hastalığının artması gibi, ümidini yitiren kimse de İslâm'ı yaşama bilincinden uzaklaşır. Ciddiyet, düzen, disiplin, istikrar, sebat kaybolur.

Tevbesini sık sık bozan insanın münafık olmasından korkulur. Münafıklığın âlâmetlerinden biri yalan, diğeri de sözünden caymaktır. Tevbesini bozan kimsede de bu iki özellik vardır; hem de Allah'a karşı.

"Müslümanların zayıf oluşunun sebepleri, dinî kavramlarının birtakım yaftalara dönüşmesi ve bu kavramların hayata uygulanmamasıdır. Gerçekten müslümanların güçlü olmalarının ve Allah'a yakınlıklarının işareti, hiçbir şey ifade etmeyen boş sözler yerine, pratik hayatlarının İslâm olduğunun açıklanmasıdır." Bu sözlerle kavramların ve tevbe kavramının tahrif edilmesine dikkat çeken (5) Muhammed el-Behiy, tevbe anlayışının günümüzdeki yozlaşmasını şöyle dile getirmektedir:

Günümüzde birçok insanın, bizzat veya başkalarıyla birlikte işlediği suç ve hatadan dolayı Allah'a tevbe ettiklerini görürüz. Böyleleri Allah'a tevbe bildiriminde bulunmakla, suç ve hatalarının ortadan kalkacağına ve Allah yanında makbul kişiler olacaklarına inanırlar. Sonra yeniden, içinde günah ve hata bulunan davranışa başlarlar veya öncekinden daha ağır suçları işlerler,

ardından da Allah'a tevbeyi ilân ederler. Aynı şekilde geçmişin günah ve hatalarından temizlendiklerine inanırlar. İşte böylece hayatları, işlenen suç ve günahlarla, Allah'a bildirilen tevbelere arasında geçer. Sanki tevbe bildirimi, (dille tevbe, estağfirullah deyivermek) kendine veya başkalarına yaptığı kötülükleri, suç ve günahları yok edecek bir silgi imiş gibi. Tevbe ve günaha dönüş, isyankârın hayatında yaz boz tahtasıdır. Bu yönüyle tevbe, günahkârın oynadığı bir oyuna benzemektedir. Günahkâr bu oyunu oynarken; kullarının tevbesini kabul edenin, göklerin ve yerin sahibi, kullarının üstünde kahredici, Cebbar ve yüce Allah olduğunu bilmemekte veya düşünmemektedir. Bu tür tevbe, tevbe edenin hayatında gerçeği aksettirmeyen, tekrarlanıp duran bir görüntüye dönüşmüştür. İmanı zayıflayan, inancını şehâdet cümlesiyle belirtip gerçek dâvete, tutum ve davranışıyla fiilen yönelmeyen müslüman, tevbeyi bu hale getirmiştir.

Kur'an'ın tevbe anlamını belirleyişine baktığımızda, tevbenin iki konuya bitişik olduğunu tesbit ederiz: Birincisi, geçmiş bütünüyle tasfiye etme ve ona hiçbir zaman dönmeme (bkz. 2/Bakara, 280). İkincisi, tutum ve davranışta, insanlararası işlem ve ilişkilerde, İslâm inanç ve kanunlarına uygun bir sistemi metod olarak kabul etme. *"Sonra, şüphesiz Rabbin, câhillik sebebiyle bilmeyerek kötülük yapan, sonra da hemen ardından tevbe edip ıslah olanları, (durumunu) düzelterler (bağışlayacaktır). Çünkü onlar tevbe ettikten sonra Rabbin de elbet çok bağışlayan ve pek merhamet edendir."* (16/Nahl, 119)

Kur'an, Allah'ın bağışlamasını ve tevbeyi kabul etmesini, kişinin bir kasdı olmaksızın yaptığı kötülükten tevbe etmesine; **tevbe ederken de azme ve sağlam bir iradeye sarılmasına bağlamıştır. Böylece davranışlarının şekli ve niteliği değişecek ve yeni kazandığı olumlu davranışları, geçmişin hatalarının bir keffareti ve karşılığı olacaktır.** Ama tevbeyi dille bildirir de tevbeden önceki durumuna devam ederse, tevbesi o zaman sadece yaftadan ibaret kalacaktır ki, fayda sağlamaz. *"Yoksa kötülükleri yapıp yapıp da nihayet ölüm gelince 'ben şimdi tevbe ettim.' diyenlerin... tevbesi kabul edilmez."* (4/Nisâ, 18) Böylece Allah'a tevbe gerçeğini iki işten ibaret buluyoruz: Geçen bir kasıt bulunmaksızın işlenen günahtan pişmanlık; Allah yoluna gecikmeden ve kararlılıkla ileten faydalı ve kazançlı davranışa devam. *"Sizden kim bilmeyerek bir kötülük yapar, sonra ardından tevbe edip de kendini ıslah eder, nefsinin düzeltirse, şüphesiz Allah, gafur rahimdir/bağışlayan ve merhamet edendir."* (6/En'âm, 54) (6)

Tevbe, Bir Devrimdir, Bir Başkaldırıdır

Tevbe; İnsanın melek sıfatlı güçlerinin, şeytanî ve yırtıcı güçlerine karşı mukaddes inkılâbıdır. Bir çeşit kıyamdır; insanın kendisinin kendisine karşı yaptığı bir kıyam, bir iç inkılâptır tevbe. Kendi içinde kendine karşı bir ayaklanış. İsyankâr şeytana ve şeytanî özelliklere isyandır. Bir devrimdir tevbe; insan adındaki ülkede şeytanın iktidarına son verip Allah'ın hükmünü hâkim kılmanın adıdır. Nasılsa bir gaflete/dalgınlığa gelip şeytanın galebe çalmasına karşı hemen toparlanıp silkinmek, şeytanın sırtını yere getirmek, sonraki raundları alarak kesin zafer elde etmenin adıdır tevbe.

Bulaşıcı, öldürücü bir hastalık olan isyan illetinden tevbe ilâciyla kurtulup aslî hal olan sağlıklı duruma/fitrata dönmektir tevbe. Yanılarak nasılsa girmiş bulunduğu günahların çıkmaz sokağını fark edip sırât-ı müstakime/dosdoğru yola dönüp cennete yönelmektir tevbe. Yanlışı görebilmek, hatadan dönebilmek, önündeki uçurumu fark edebilmektir, insana has bir yön değiştirmedir. Allah'a yakınlaşmanın ilk durağıdır tevbe. Geçmişi onarmak/tâmir etmek ve mükemmel bir gelecek hazırlamaktır. Eski, bozulmamış seviyeye yeniden yükseliştir. Kaybedişten sonra, yeniden kendini buluştur. Tevbe, gönüle konan günahı pişmanlık ateşiyle yakmaktır. Tevbe, günahın cinsinden olduğu için yıktığını yapmaktır. Günahlar, vücutta oluşan zararlı organizmalardır, pis kandır; tevbe onların boşaltılması, vücuttan atılmasıdır. Bünyeye sızan mikropları öldüren ilâçtır tevbe. Ve hicrettir tevbe; Allah'ın yasakladıklarından Allah'ın emirlerine, isyandan itaate, şerden hayra doğru yapılan hicret. Günah gemilerini yakmaktır tevbe; eski yanlışlara döndürecek araçları ve ortamı ortadan kaldırmaktır. Geçmişi tasfiye etmek; hayata yeniden başlamaktır tevbe.

Murteza Mutahharî, İnsaniyet Mektebi'nde bir örnekle tevbenin nasıl gerçekleşti-ğini göz önüne serer: **Tevbe, bir çeşit tepkidir.** Elimizdeki topu yere doğru vurduğumuzda tekrar bize doğru döndüğünü görürüz. Topun

elimizden yere doğru hareketi, bizim gücümüzle gerçekleşiyor. Fakat, yerden yükselişi; yere vurulmasına bir tepkidir. Önceki bir fiildir, bu ise tepki. Yere vurduğumuz top ne kadar havalanır? Yer, ne kadar düz ve sert olursa, tepki de o kadar fazla olur. Tepkinin gücü/ölçüsü, bizim kullandığımız güç miktarı ve yüzeyin sertlik ve düzlük derecesine bağlıdır. **İnsan ruhunun günahlara karşı tepkisi de iki şeye bağlıdır: Birincisi, fiilin şiddetine, yani günahın şiddetine, ruhumuzun alçak/hayvanî sıfatlarının, ruhumuzun ulvî/melekî makamlarına indirdiği darbenin şiddetine bağlıdır.** Câni ve taş yürekli insanlar bile, önemli bir cinayet, katliam işlediklerinde vicdanları harekete geçiyor. Hiroşima'ya atom bombası atan pilotun, bunun fecî sonuçlarını gördükten ve vicdan muhasebesi yaptıktan sonra delirmesi buna bir örnektir.

Mü'min, küçük günahlarını bile gözünde büyütür. Bilir ki, vücuda giren bir mikrop insanın ölümüne sebep olabilir. İnsan ruhunun günahlara tepki göstermesinin ikinci unsuru, darbeye inen yerin düz ve sert olmasıdır. Yani, insanın vicdan, iman ve fitratının düzgün ve sağlam olmasıdır. Bu durumda darbe zayıf olsa bile, tepkisi fazla olacaktır. Bunun içindir ki, güçlü ve sağlam imana sahip olan kişiler, çok küçük günah, hatta günah sayılmayan mekruhları işlediğinde bile, ruhları büyük tepki gösterir. Çok temiz bir aynayı, iyice silerek, temiz bir havada bir yere koysak, bir saat sonra üzerinde birçok toz görürüz. Bu tozu, daha önce o yerde fark etmiyorduk; ancak temiz bir ayna üzerinde tozlar fark ediliyor. Duvar ne kadar kirli olursa, siyah lekeleri o kadar az gösterir. Hele bir de duvar siyah olursa, gaz lâmbasının isini bile göstermez.

Bembeyaz aynanın küçücük tozları göstermesi gibi, tertemiz ve bembeyaz nurlu insan için küçük hatalar da böyledir. Peygamberimiz (s.a.s.) bunun için günde yetmiş kere istiğfâr ederdi. Büyük adamların hatası güneş tutulmasına benzer; onları herkes kolaylıkla görür. **Kendi kalplerimizin temizliği veya karalığını test etmenin yolu budur: Günah üstüne günah işlediğimiz, defalarca tevbe(!) edip bozduğumuz halde, ruhumuz ciddî bir tepki göstermiyorsa, kalp hastadır; anormalliği fark edip tepki gösterebilecek gücü kalmamış demektir. Ruhumuzun melekleri hapsolmuş, zincirle bağlanmış ki tepki ve sarsıntı duyulmuyor. Zaten kalp sağlam olsa, bütün vücut da sağlam olacak; takva sahibi bir gönül, tüm organların sâlih amel işlemlerini gerektirecek.**

Ruhun günaha tepki ve pişmanlığını yansıtmayan, sadece dille yapılan şuursuz bir tevbe, bilinçsiz "estağfirullah" demeye de başka bir tevbe lâzım; Kur'anî bir kavramla alay edip tevbe istismar edildiği, yozlaştırıldığı için. Şeytan, tevbeyi böyle yozlaştırmaya çalıştırıp sahte tevbelerle insanı oyaladığı gibi, gerçek tevbeyi arkası gelmeyen yarınlara erteletebilir. Daha zamanı var, erken, biraz daha gençliğimi yaşayayım, dünyadan kâm alayım diyen kimse, şeytanın aldattığı kimsedir. Bünyeye giren kanser mikropları çoğalınca, tiryakilik yapan nesnelere devam edildikçe kurtuluşun çok zor olduğu gibi; günahlara alışkanlık kesbetmek de gerçek tevbeyi o kadar zorlaştıracaktır. Gençken, günahlar büyüüp çoğalmadan tevbe daha kolay olur. Unutmayalım ki, bir ağaç dalı, yeni ve yaş iken daha kolay eğilir, yamukluğu düzeltilebilir.

Tevbenin Kabul Edilmesi İçin Gerekli Şartlar

Tevbenin kabul edilebilir olması için samimiyetle, pişmanlıkla, bir daha geri dönmeme niyetiyle tevbe yapılmalıdır. Kur'an buna 'nasûh' tevbesi demektedir. *"Ey iman edenler! Allah'a nasûh (kesin) bir tevbe ile tevbe edin. Olabilir ki Allah, sizin kötülüklerinizi örter ve altından ırmaklar akar cennetlere sokar..."* (66/Tahrim, 8) 'Nasûh' sözlükte, bir sökücü dikme, hâlis ve saf olma anlamlarına gelir. Buradan hareketle 'nasûh tevbe', ihlâsla, samimi, gönülden yapılan tevbe demektir. Bu tevbe için, insanın günah işleyerek zedelediği manevî hayatını etkili bir biçimde tamir edecek ibadettir denilebilir. Tevbe, pişmanlık ve dönüş demektir. Yaptığına pişman olmak da çok şiddetli bir şekilde üzülmektir. Kötülüklerden birine bir daha dönmemeye azmetmek de, sağılmış olan sütün hayvanın memesine dönmesi nasıl mümkün değilse, öylece o günaha bir daha dönmek anlamınadır. Bütün bunları böylece içine sindirmek, yürekten tevbe etmek demektir.

Nasûh tevbe, kalb ile pişman olmak, dil ile istiğfar etmek, beden ile de onu terkederek yapmamak ve ondan uzak durmaktır. Ayrıca pişmanlığından dönmek üzere gönül rahatlığına kavuşmaktır. Kul hakkı karışmayan, sadece Allah'a karşı işlenmiş günahın tevbesi, üç şarta bağlıdır: 1- Gunahtan tamamen vazgeçmek, 2- Yaptığına pişman olmak, 3- Bir daha o

günaha dönmemek. Böyle bir tevbenin kabulü konusunda sevgili Peygamberimiz şöyle buyurur: *"Günahından tevbe eden, hiç günah işlememiş gibidir."* (İbn Mâce, II/1460; et-Tâc, 5/151; Câmiu's-Sağîr 1/134)

Tevbenin nasıl olması hususunda Hz. Ali (r.a.)'den şöyle bir rivayet vardır: Bir gün bedevilerden biri Hz. Peygamber'in mescidine girer ve "Estağfirullah ve etûbu ileyk=Allah'ım, beni bağışlamamı dilerim ve Sana tevbe ve istiğfar ediyorum" der ve namazını kılar. Bunu gören ve duyan Hz. Ali, adam namazını bitirince ona: *"Yalnızca dil ile çabuk çabuk geçiştiriliveren tevbe, yalancılardan tevbesidir, Senin tevben, tevbeye muhtaçtır."* dedi. Bunun üzerine o adam: "Ey mü'minlerin emîri, o halde tevbe nedir?" diye sordu. Bunun üzerine Hz. Ali, şu açıklamada bulundu: *"Tevbe, şu altı şeyle mümkün olur. 1- Geçmişte işlenmiş olan günahlardan pişman olmak ve yerine getirilmemiş farzları iâde (kaza) etmek, 2- Başkalarına haksızlık ve eziyet etmeyi bırakmak, 3- Husûmet ve düşmanlığı terk etmek, 4- Günah ve kabahatler içerisinde büyüyen nefsi, Allah'a itaat içerisinde küçültüp ona hiçliğini kabul ettirmek, 5- İtaatsizlik ve günah işlemenin sözde tadını çıkaran nefse, itaat edip günahlardan uzak durmanın acılığını da tattırmak, 6- Gülüşlerinden her birine bedel olmak üzere, ağlamak."* (Tefsir-i Kebir, Şûra 25 ayetinin tefsiri; el-Âlûsî, Ruhu'l-Meânî, 25/36; Tefsîru Kadı Beyzavî, c. 3, s. 515)

Şartlarına uygun olarak yapılmış nasûh bir tevbe, aynı zamanda Allah için yapılmış bir ibadettir. Böyle olduğu için de kabul edilmesi beklenir. Nasıl ki şartlarına uygun olarak yapılan namaz gibi bir ibadetin kabulü hususunda tereddüde düşmüyorsak, şartlarına uygun bir tevbenin kabulü için de şüpheyi düşülmemesi gerekir. Allah'a iman etmiş kişiler, bilerek veya bilmeyerek günah işledikleri zaman, hemen Allah'a yönelip tevbe etmekten çekinmemelidir. Çünkü Allah'ın bağışlaması büyüktür. Ayrıca, günahları bırakıp kendisine yönelenleri Allah sever; zaten günahkârlar için yüce Allah'ın rahmet, mağfiret ve kereminden başka bir sığınak yoktur. O yüzden mü'minlerin büyük veya küçük günahları için geciktirmeden hemen Rab'lerine yalvarmaları, Allah'a olan inançlarının gereği olmalıdır. (7)

İnsanları iki şey helâk eder. Biri, tevbe ederim diyerek günah işlemeleri. Diğeri de, sonra yaparım diye tevbeyi geciktirmeleri. Tevbe eden kişi, tevbesinde samimi olup, günahlara tekrar dönmemesi için şu üç şeyi yerine getirmesi gerekir: 1- Kötü arkadaşlarını ve günah işlediği kötü çevreyi terk etmelidir. 2- Günahını hatırlayınca Allah'tan hemen utanmalı, istiğfarda bulunmalıdır. 3- Ölüme her an hazırlıklı olmalıdır.

Putları Parçalamak

Şeytanî arzular, günahkârın putlarıdır. Bu nedenle Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Hevâsını/tutkularını ilâh edineni gördün mü?"* (25/Furkan, 43) Faiz bir puttur. Gösteriş/riya bir puttur. Malları haksızca yemek bir puttur. Nefsin arzularını Allah'ın kızdığı her şey, Allah'tan gayrı tapınılan birer puttur. Bu putlar yıkılmadıkça tevbe saflaşmaz ve sağlam bir esasa oturmaz. Nefsin derinliklerinde bu putlarla birlikte bulunan bir tevbe, hileli bir tevbedir. Çünkü nefis kötülüğü emredicidir. Eğer nefis, sahibinin parçalamadığı bir putu hâlâ ayakta bulursa sahibini kandırarak putu kendisine güzel gösterir ve eski tapınmasına dönmeyi teşvik eder. Her reddedişinde ise tekrar tekrar müdahale eder. Ta ki geldiği yere geri dönsün ve bütün putları yıkmadığı tevbesi yıkılsın.

Nasûh bir tevbe isteyeninin mutlaka günahkâr geçmişle kendini bağlayan her şeyi yıkması gerekmektedir. Bu nedendir ki bazı tevbekârların kendilerini günahkârlığa bağlayan bazı şeyleri (haram mallar, kadın dostlukları, içki şişeleri, uyuşturucular vb.) bırakmamış, haramlarla kendi aralarında fizikî olarak da kolay ulaşamayacakları büyük mesafe koyamamış olmaları nedeniyle, tevbe ettikleri günahlara tekrar döndükleri çok görülmüştür. Gerçek tevbekârların kendilerini Allah'ın gazabına sebep olacak her şeyi tevbelerinin başlangıcında yok ettiklerini görmekteyiz. İçki yasağı gelince, Medine sokaklarına içkilerini hemen boşalttıkları için ortalık bir anda şarap deresine dönmüştü. Putları yasaklayan din mensupları, gücü ele geçirdikleri ilk anda tüm putları yerle bir etmişti. (8)

Haramlara tevbe hicretle gerçekleşir. *"Hicret, Allah'ın nehyettiklerini terketmektir."* hükmüne göre haramları terketmek hicrettir. İç dünyada yapılan bu hicretin uygulanması için, genellikle dış dünyada da hicretin gerçekleşmesi

gerekecektir. Nasûh tevbenin başta gelen engellerinden biri, isyan yerinden ve günah ortamından hicret edilmemesi, haramlara davet eden çevrenin değiştirilmemesidir. Kurtuluş isteyen, öldürücü yerde kalamaz. Günahların açıkça işlendiği yerler, bulaşıcı mikropların barındığı yerlerdir, orada kalanlara mikrop mutlaka bulaşacaktır. Bu nedenledir ki,

Sahih-i Müslim'de rivayet edilen hadis-i şerifte, yüz kişiyi öldüren katilin tevbesi hakkında son tevbesini yanında yaptığı sâlih âlim ona şöyle demiştir: "Falan yere git. Orada Allah'a ibadet eden insanlar var. Sen de onlarla birlikte Allah'a ibadet et; Eski yerine dönme, çünkü orası kötülük yeridir." (S. Müslim ve Tercümesi, c. 8, s. 261-262; Nevevî, 17/82-84) Gece klüplerini dolaşmayı bırakmadan, zinadan tevbe edenin tevbesi nasıl tam olur? İçki içilen yerleri terketmeden, içkiye tevbe etmiş biri, tevbesini nasıl uygulayabilir?

Tevbenin gerçekleşmesi, ihsan mertebesiyle yakın ilgilidir. "Allah'ı görür gibi ibadet/yaşamak; Sen O'nu görmüyorsan da O seni mutlaka görmektedir." Günahları işlerken, Allah'ın gözetleyiciliğinden gâfil olan kimse haramlara meyleder. Gözetlendiği düşüncesi ne zaman bir müslümandan kaybolursa haramlara meyleder, tevbesini bozucu hale getiren gevşekliğe ve tembelliğe eğilim gösterir. Salih ameller, Allah yolundaki manevî aracımızın yakıtı gibidir. Tevbe eden, salih ameller ortaya koymaktan gâfil kalırsa, yenileyip arttırmadığı eski yakıtı bitince, araba stop eder. Allah'ın gözetleyiciliği her an hissedilmedikçe sâlih amellerin de üretilmesi mümkün değildir.

Kötü Çevreyi ve Dostları Değiştirme

Allah rasülü şöyle buyuruyor: "*Kişi, sevdiğinin/arkadaşının dini üzeredir. Kişi, sevdiğine baksın (dikkat etsin).*" (Câmiu's-Sağîr) Her insan, mutlaka kendisiyle beraber olduklarından ve dostlarından etkilenir. Bu etki, olumsuz veya olumlu bir etkidir. Eğer günah arkadaşlarını sâlih arkadaşlarla değiştirmezse, birlikte olduğu günahkâr insanlardan kendini koruması çok zor olacaktır. Bazıları, onun dinin emirlerine uymasıyla alay edecek, kimi de bayan arkadaşıyla yanında sohbet edeceklerdir. Onlardan Allah'ı hatırlatan belki hiçbir söz ve davranış olmayacaktır. Günahlara tevbe edip İslâmî bir yaşayışa hicret etmek isteyen kimse, cin ve insan şeytanlarının tüm silâhları gece gündüz onun

dinî hayatına saldırırken ve etrafında Allah'ı hatırlatacak kimseyi bulamaz, isyankârlarla beraberliği koparmadan, tevbe etmek istediği haramlara ne kadar direnebilir? Çevre kurbanı, arkadaş kurbanı nice insan var etrafımızda. Allah, bazılarını hidayete erdirdikten sonra, dostlarını değiştirmek kendilerine zor geldiğinden hidayetten dalâlete düşen, irtidat edenlerin sayısı az değildir. Çoğunlukla bu düşüşleri, önceki günahkârlıklarından daha büyük sapıklığa götüren bir yuvarlanmadır.

Hız. Ömer der ki: "Tevbe edenlerle oturup kalkın, çünkü onlar çok yumuşak kalplidirler." (İmam Gazali, İhyâ, IV/15). Hız. Ali de şöyle der: "Kötüyle arkadaş olma; Sana yaptığı şeyin güzel olduğunu göstermeye çalışır ve senin onun gibi olmanı arzular." "Kötülerle beraber olmaktan sakın. Senin haberin olmadan tabiatın onlardan bir şeyler çalar. Arkadaşın arkadaşına zararı sadece sözle değildir; o, bakmakla da olur. Yüzlere bakmak, nefislerde bakılana uygun bir ahlâk bırakır." (Feyzü'l-Kadir, 5/507)

İnsan, nasûh bir tevbeyle bağı kalma çabasına girerken büyük bir güçlük hisseder. Her bağı kalma çabasında mazisini özler ve ona döner. İçinde bulunduğu sağlık ve ümit onu aldatır. Vicdanını günden güne geleceğe yönelik temennilerle ikna eder. Bu, ne zaman başa geleceğini hiç kimsenin bilmediği ölümü unutmasındandır. Ölüm, gâfil iken ona âniden gelir ve kötü bir sonla ömrünü noktalar. (9) Sonra, hiçbir işe yaramayan "keşke..." ler, fayda etmeyen pişmanlıklar... *"Onlardan birine ölüm gelip çattığında, 'Rabbim! der, lütfen beni geri gönder; tâ ki boşa geçirdiğim dünyada iyi iş (ve hareketler) yapayım.' Hayır! Onun söylediği bu söz (boş) lâftan ibarettir."* (23/Mü'minûn, 99-100)

Tevbenin Gerekleri

Tevbenin Geçmişe Yönelik Gerekleri: Geçmişle ilgili tevbenin sahih olmasının şartı, ergenlik çağından itibaren geçmiş yılları, ay ve günleri göz önüne getirerek, yapmış olduğu günahları ve terk ettiği farzları hesap etmek, ibadetleri kaza ederek yeniden yapmaktır. **Namaz konusunda tevbe:** Bülûğ zamanından itibaren terk ettiği veya riyâ ile, yahut kabul olmayacak başka kusur

ile kıldığı namazları yeniden kılmak, yani kaza etmekle tevbe gerçekleşir. **Oruç** da böyledir, tutmadığı Ramazan oruçlarını hesaplayarak onları kaza eder. **Zekâta** gelince; Nisâba mâlik olduğu günden itibaren servetini ve ödemediği zekâtları hesap ederek zekâtını öder. **Hac** için de tevbe aynı şekilde gerçekleşir. Şayet, bir zaman hac farz olmuş ve yapmamış, sonradan iflâs etmişse, bu hac üzerine borçtur. Haccetmesi gerekir. Parası yetmiyorsa, yetecek kadar servet teminine çalışmalıdır. Bütün farz ibadetlerini kontrol edip eksiklerini tamamlayarak bu konularda tevbe gerçekleşir.

Günahlara gelince: Bâliğ olduğu andan itibaren, gözü, kulağı, dili, midesi, eli, ayağı ve diğer âzâlarına varıncaya kadar hepsi ile ömrü boyunca, küçük büyük yapmış olduğu bütün günahları göz önüne alır. Bu günahlar, şayet başkasını ilgilendirmeyip kendisi ile Rabbi arasındaki kusurlarsa, kul hakkı ile ilgili olmayan bu günahların hepsinden pişmanlıkla tevbe eder. Bunların küçük büyük hesabını yapar ve karşılıklarında birer iyilik/sevap yapmağa çalışır. Rasûlullah'ın *"Nerede ve ne halde olursan ol, Allah'tan kork ve kötülüğün ardından bir iyilik yap ki, onu yok etsin."* (Tirmizî) emrine uymuş olur. Kur'an da bunu tavsiye etmektedir: *"Şüphesiz iyilikler, kötülükleri yok eder."* (11/Hûd, 141) Zira hastalık, zıddı ile tedavi edilir. İsyân sebebiyle kalbi kaplayan her zulmet, ancak onun zıddı olan nur ile temizlenir. Bunun gibi her kötülük kendi cinsinden ve zıddı olan bir iyilikle mahvedilmelidir. Cezanın amel cinsinden olması gerektiğinden, hangi çeşit günah işlendiyse o türden sâlih ameller işlenmelidir. Zamanında tutulmayan Ramazan orucunun keffâretinin namazla değil; yine oruçla olduğu gibi; bir günahın keffâreti/örtülmesi de, o cins bir amelle/ibadetle olacağının bilinmesi gerekmektedir. İşte, kendisi ile Allah arasında olan günahlarını affettirmek, yani tevbe etmek için bir mü'minin takip edeceği yol budur.

Kul hakkı: Kul hakkıyla ilgili günahlarda hem Allah hakkı, hem de kul hakkı vardır. Çünkü Allah, zulümden, başkalarının hakkını çiğneyip onların hakkına riâyetsizlikten men etmiştir. Kul hakkı ile karışık olan Allah hakkı, yukarıda belirtildiği gibi pişmanlık ve kötülükleri terk ederek onların zıddı olan iyilikler yapmakla ödenir. Meselâ, kötülüklerle karşılık iyilik, gasb gibi para ile yapılan suça karşılık helâl servetinden sadaka, gıybet ve dedikodulara karşı medhu senâda bulunmak ve bildiği iyilikleri söylemek gibi iyiliklerde bulunmakla olur. Bütün bunları yapmakla yalnız Allah'a karşı vazifesini yapmış olsa da, kul hakları yerinde durmaktadır. Bu hakları sahiplerine iâde etmedikçe

kurtulamaz. *"Kimin yanında, kardeşinin (maldan, candan veya namustan yana) yenmiş bir hakkı varsa, ondan, kendi iyiliklerinden alınıp kardeşine verileceği gün gelmeden önce, daha şimdiden helâllik alsın!"* (Buhârî, Mezâlim 10, Rikak 48; Ahmed bin Hanbel, II/506). Kul hakları; can, mal, namus ve izzet-i nefisle ilgilidir. Can ile ilgili olan adam öldürmektir. Şayet hata ile adam öldürmüş ise, hemen mirasçılara teslim olmak gerekir. Onlar dilerse affeder, dilerse kısasa kısas isterler. Borçtan ancak bu sayede tevbe etmiş, kurtulmuş olur. Bu konuda bir diğer hadis-i şerif de şöyledir: *"Yanında din kardeşinin ırzı, malı ve makamı bakımından bir hakkı bulunup da, bu hak kendisinden alınmadan ondan helâllik isteyen kimseye Allah merhamet etsin! Çünkü âhirette ne bir dinar, ne bir dirhem vardır. Eğer o kimsenin iyilikleri varsa, kardeşinin hakkı onun iyiliklerinden alınır. Eğer iyilikleri yoksa, o zaman da üzerinde hakkı olan kardeşinin günahlarının bir kısmı ona yüklenir."* (Tirmizî, Kıyâmet 2, IV/613)

Şayet kul hakkı, alışverişteki çeşitli hileler, aldatma, kusuru gizleme, işçinin ücretini vermemesi, borcunu ve ödemesi gerekeni gerektiği gibi yerine getirmemesi, hırsızlık ve gasb yolu ile başkasının malını zimmetine geçirme gibi şeylerde ise, bunları servetinden ayırıp ödemesi şarttır. Bu ödemelere riâyet etmezse zâlimlerden olur. Ödenmeyen kul hakkının âhiretteki ödeme şekli çok ağır olacaktır. O yüzden mü'min, en küçük ayrıntıya kadar kendisini hesaba çekmeli ve bunu büyük hesap gününden önce yapmalıdır. Ömrü müsait olduğu takdirde kötülük ettiği müddet kadar iyilik ederek Allah hakkını ve kul hakkını ödemeye ve kendini affettirmeye çalışmalıdır. Malını helâl yoldan kazanıp daha fazla infak etmenin para ve mal konusundaki günahlara keffâret için gerekli olduğunu ispatlamalıdır.

Gönül yıkma cinayetine gelince; gerek yüzünde, gerek gıyabında ağır sözler söylemek ve kalp kırıcı davranışlarda bulunmak gibi hususlarda hak sahiplerini bulup onlardan helâllik alır. Şayet ölmüş olanlar varsa, kıyamette onlara verilmek üzere, sevabını onlara bağışlayarak hayır ve hasenât yapar. Kendilerini bulup da gönül hoşluğu ile helâllaştığı kimselerin kendisinde bir hakkı kalmaz. Fakat, üstü kapalı bir helâllaşma kâfi gelmez; onun hakkındaki bütün kusurlarını kendisine açıklaması lâzımdır. (10)

Ölüm Korkusu Sebebiyle Tевbe

Ölüm korkusuyla iman edenin tevbesi geçerli değildir. Çünkü tevbe insanın yaşadığı müddetçe olacak bir iştir. Hayat bağının kopacağı anlaşıldığı an iş işten geçmiştir. Allah (c.c.) böyle zamandaki pişmanlığa değer vermiyor. "Yoksa, kötülükleri yapıp yapıp da içlerinden birine ölüm gelip çatınca 'Ben şimdi tevbe ettim' diyen ve kâfir olarak ölenler için (kabul edilecek) tevbe yoktur. Onlar için acı bir azâb hazırladık." (4/Nisâ, 18)

Allah katında değeri olmayan bu son pişmanlığın fayda vermeyeceği, ölüm ânı gelip çattığındaki, ölüm meleğini görecektir noktaya gelmiş kişinin samimiyetsizliğinin örneğini de Kur'an vermektedir. Hz. Musa ve yanındaki mü'minleri öldürmek için onların peşinden giden Firavun, Allah'ın mucizesi sonucunda denizde boğulduğu sırada tevbe etmek ister. "...Nihayet (denizde) boğulma haline gelince, 'Gerçekten, İsrail oğullarının inandığı ilâhtan başka ilâh olmadığına ben de iman ettim. Ben de müslümanlardım!' dedi. Şimdi mi (iman ettin)?! Halbuki daha önce isyan etmiş ve müfsidlerden/bozgunculardan olmuştun." (10/Yûnus, 90-91)

"Allah'ın kabul edeceği tevbe, ancak bilmeden kötülük edip de sonra tez elden tevbe edenlerin tevbesidir; İşte Allah bunların tevbesini kabul eder; Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir." (Nisâ, 17) Ancak, küfürden imana döneceklerin, dönüşü ölüm ânına kadar ertelemesi onları kurtarmayacağı halde, günahkâr mü'minlerin son nefeslerine kadar yapacakları tevbenin kabul edileceği umulur. Çünkü kişinin yaptığı hatasını anlaması, günahı işlediği Yüce Makama karşı suçunu kabul etmesi bile bir fazilettir. (İbn Mâce, Zühd 30, Hadis no: 4253, 2/1420; Tirmizî, Deavât 99, Hadis no: 3537, 5/547).

Tevbenin Zamanı ve Tевbe Etmenin Faydaları

Nisâ suresi 17. âyetten hareketle âlimler, tevbenin fevrî (günaha düşölür düşölmez) yapılmasının vâcip olduğu görüşündedirler. Onun için, **bir günaha düşölüğü anda tevbe edilmemesine de ayrıca tevbe etmek gerekir. Öldürücü bir zehir içen veya yiyen, onu hemen kusmak suretiyle çıkarmağa çalışacağı gibi; imanı öldürebilecek isyanı da hemen tevbe ile içimizden atmak lâzımdır. Günah işler işlemez hemen tevbenin gerekli olduğunda şüphe yoktur; çünkü Allah'ın emir ve yasaklarına karşı itaatsizlik ederek isyan etmenin az veya çok imanı sarsacağı açıktır. O yüzden tevbenin de günah işledikten hemen sonra yapılması gerekir. Zira, bu suretle yüce Allah'ı hemen hatırlayan kimse, bu vesileyle imanına dönmüş ve onu kuvvetlendirme gayretine girmiş olur. "Onlar, fena bir şey yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp anarlar ve günahlarından dolayı hemen tevbe-istiğfar ederler/günahlarının bağışlanmasını dilerler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki!? Onlar, yaptıkları kötölüklerde bile bile ısrar etmezler." (3/Âl-i İmran, 135) *"Allah'ın kabul edeceği tevbe, ancak bilmeden kötölük edip de sonra tez elden tevbe edenlerin tevbesidir; işte Allah bunların tevbesini kabul eder."* (4/Nisâ, 17)**

Günah işlenir işlenmez hemen yüce Rabbimiz'i anıp O'na yönelmemiz, O'na iltica edip günahlarımızı affetmesi için O'na müracaatımız, yaptığımız bu kötü işlerden dolayı O'ndan utanıp korkmamız gerekmektedir. Bu yaptığımız şeylerde ısrar edip direnmemek de lâzımdır. Tевbenin bu gereklerini yaparsak, hem günahlarımız bağışlanır, gönlümüz rahat ve huzura kavuşur, hem de bu anlayış ve inanç sebebiyle başka kötü bir şey yapmaktan uzak dururuz. İşte bizde oluşan bu şuur ve kuvvetli iman, bizi isyan etmekten ve tekrar günah işlemekten alıkoyacaktır. Günahın hemen akabinde tevbe edip ısrar etmemenin zorunlu olmasındaki fayda ve hikmetler şunlardır:

Günahlara dalarak Yaratıcısını unutmuş olan kul, tevbe etmekle Allah'ını hatırlamış ve O'nun emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınmayı zorunlu bir vazife bilerek, bu şuur içerisinde Allah'a olan inancını yeniden kuvvetlendirmek suretiyle, bu inancının gereğı olan iş ve davranışları da yerine getirmeye başlamıştır. İkinci olarak, kul, işlemiş olduğu günahlarına bakarak, 'ben Allah'ın kötü kulu oldum' düşüncesiyle ümitsizliğe kapılarak daha fazla günah işlemekten kurtulur, bu yeni ümit ve inançla Rabbine daha fazla bağlanıp yaklaşarak emirlerini yerine getirmeye ve yasaklarından kaçınmaya son derece gayret gösterir. Çünkü insanoğlu, geleceğe dönük olan ümit ve

hayalleriyle yaşar. Bu ümit ve hayalleri yıkılmış bir insanın, dünyanın çeşitli dertleri ve zorlukları altında hayatını sürdürmesi gittikçe zorlaştığı için, ya devamlı olarak başkalarına zararlı olmakta veya kendi canına kıymaktadır. Pekâlâ bilinir ki, insanları hayata bağlayan unsurların başında inanç ve ümit gelmektedir.

İşte tevbe eden kişi, yitirdiği bu ümit ve inancını yeniden kazanarak hayata bağlanmakta ve yaşayışında ortaya çıkan acı ve tatlı durumlara katlanma konusunda yerine göre sabredip yerine göre mutlu olmasını başarabilmekte ve başkalarına da her bakımdan faydalı olmaya çalışmaktadır. Nitekim, Rabbimiz, kötülük ve günah işledikten sonra Allah'ı hatırlayıp tevbe edenlere ve günahlarında ısrar etmeyenlere şunu müjdelemektedir: *"İşte onların mükâfatı, Rablerinin mağfireti ve zemininden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlerdir. Böyle amel edenlerin mükâfatı ne güzeldir!"* (3/Âl-i İmran, 136) Rabbimizin böyle bir mükâfatına kavuşmak, insanı hayata ve İslâm'a bağlayan ne büyük bir mutluluktur!

İnsanı yaratan Allah, onun dünya ve âhiret saadetini, emirleri ve yasaklarının tatbik edilmesi şartına bağlamıştır. Allah'ın bu sınırlarına aykırılığı da insanın bunalım ve buhranlarının kaynağı ve âhiret azabının sebebi kılmıştır. Bu yaratılış sebebiyledir ki insan, ilâhî emir ve yasaklara uymadığı sürece ve işlediği günahlardan arınmadığı müddetçe stres ve bunalımlarını gideremez, ilâhî azabın dünyevî ve özellikle uhrevî olanlarından kurtulamaz. İki cihan saadeti isteyen, mutlaka günahları bırakacak, yaptıklarından temizlenmek için de tevbe edip Allah'tan affını isteyecektir.

Görüldüğü gibi tevbe etmenin insan hayatındaki rolü pek büyüktür. Onu yeniden hayata bağlayan, ona ümit ve yaşama isteği veren, onu Allah'ına yöneltip inanç ve imanını kuvvetlendiren, onu toplum içinde, Allah'tan korkup Peygamberini seven ve onların istediği gibi hareket eden kullarıyla birlikte mutlu olarak güven içinde yaşamaya sevkeden, doğru dürüst bir insan olarak herkesin hakkını gözeten ve kendi hakettiğine râzı olan, haksızlık yaptığı kişilere haklarını iâde edip onlarla helâllaşarak onların dostluğunu kazanan bir kişi haline gelmesi, tevbe etmesiyle mümkün olmaktadır.

Kur'an, mü'minlere sürekli tevbe etmelerini, Allah'a istiğfarda bulunmalarını, O'nun karşısında boyun bükmelerini emrediyor. Böyle kimseler, inkârcılar gibi değildir. Tevbe edenler, aynı zamanda (günahın zararını, tevbenin faziletini) bilen insanlardır (Zümer, 9). **Tevbede ilim, hal ve fiil unsurları vardır.** İlimden maksat, günahların ve büyük zararların, kul ile Allah'ın rahmeti arasında, Allah ile kulu birbirinden ayıran bir perde teşkil ettiğini bilmektedir. **Hâl:** İlmin bir meyvesi olup, kalbin arzuladığı şeyi kaçırdığından dolayı üzülop ızdırap duyması, yani pişman olmasıdır. İnsan, kalbinde ve zihninde işlediği günahın kendisini Allah'ın rızâsından uzaklaştırdığını kesin olarak kavrayınca, yüce Rabbini, yani sevgili Mevlâ'sını kaybettiği için bir elem ve acı duyar. Hele kusur ve kabahat kendi tarafında olduğu için üzüntüsü daha da artacaktır. İşte Rabbini kaybedip O'ndan uzak kalmasına sebep olan bu kusur ve kabahatinden dolayı duyduğu acı ve çektiği eleme nedâmet/pişmanlık denir.

Fiil/Amel: Hâlin (pişmanlığın) meyvesi olup, kötülüğü terk edip, sâlih ameller yapmak ve tekrar günaha dönmemektir. Bu acı ve elem, gönlünü iyice kapladığı zaman, yeni bir hâl, yeni bir durum ortaya çıkar ki, bu da şimdiki, geçmiş ve gelecek zamanla alâkalı olan bir işi, bir fiili tasarlayıp kasd ve niyet etmektir. Şimdiki zamanla ilgisi, yapmış olduğu kabahati hemen terk edip bırakmaktır. Gelecek zamanla ilgisi, kendisini Rabbinden ayıran bu kötülüğü veya kabahati ömrünün sonuna kadar asla yapmamaya azimli ve kararlı olmaktır. Geçmiş zamanla alâkası ise, kaybettiğini, zararlarını iyilik etmekle veya kaza etmekle telâfi etmeye çalışmaktır. İşte ilim, burada tevbenin birinci unsurudur ki, bundan da maksat iman ve yakîndir. Çünkü iman, günahların öldürücü bir zehir olduğunu akla gösterip kalple tasdik ettirir. Yakîn ise, bu tasdiki daha da kuvvetlendirip şüpheyi ve zannı ondan uzaklaştırarak kalbe onu tam anlamıyla yerleştirir. Bu imanın nuru kalpte parladığı zaman, orada pişmanlık ateşini yakar. Kalp bu iman nuru sayesinde yüce Rabbinden ve O'nun sevgisinden uzaklaştığını anlayınca acı duyar ve elem çeker. Böylece tevbe eden kimsenin kalbini bu ayrılık ve sevgi ateşi öylesine yakmalıdır ki, bu ateşin verdiği heyecanla kaybettiğini tekrar elde etmeye yönelsin.

Dolayısıyla ilim, pişmanlık ile şimdiki ve gelecek zamanda bu işi yapmaya azimli olmak ve geçmişteki zararı da telâfiye çalışmak gibi birbirini takip eden üç unsurdur ki, hepsine birden tevbe denir. Çok kere, yalnız geçmişte olan bir işe pişman olmaya tevbe demişlerse de, ilim onun evvelidir; kabahati, günahı

bırakıp terketmek de onun neticesidir. İşte bu manada Peygamberimiz, *"Pişmanlık tevbedir"* (İbn Mâce, Zühd 30 / 1470) buyurmuştur. Çünkü pişmanlık, onu neticeye götüren ilimden ve onu takip eden azim ve irade gücünden uzak olmaz. İlimsiz ve azimsiz pişmanlık mümkün değildir. Bundan dolayı tevbenin tarifinde "geçmiş hataların verdiği bir iç sancısıdır" denilmiştir; zira bu, yalnız içteki, gönüldeki acıyla ilgilidir. Yine tevbenin pişmanlıkla kopmaz ilişkisinden dolayı "tevbe, gönülde alevlenen bir ateş, ciğerde iyileşmeyen bir yaradır" diye tarif edenler olmuştur. Bu pişmanlık sonucu kötü ameli terk anlamı itibariyle de tevbenin tanımı olarak şöyle denmiştir: "Tevbe, eziyet veren elbiseyi atıp faydalı elbiseyi giymektir." "Tevbe, kötü huyları iyi huylarla değiştirmektir." (11)

Tevbe Pişmanlık Ateşiyle Yanmaktır

Günahlar, şeytanî arzulardan kaynaklandığından, onun hakkı da şeytan gibi yanmaktır. Günahlar, pişmanlık ateşiyle yakılmazsa, sahibini de kendisiyle beraber yakma riski taşırlar. Öteki dünyada günahlarla beraber yanmaktansa, pişmanlık ateşiyle yanmak; Hz. İbrahim gibi dünya ateşini ahiret ateşine tercih etmektir ki, o zaman bu yanma gül bahçesindeki mutluluğu getirecektir. Hiçbir itfâiyenin söndüremeyeceği cehennemimizin ateşlerini, pişmanlık/tevbe çeşmesinden akan birkaç damla gözyaşı söndürebilir. O gözyaşı, dünya için akıtılan gözyaşları gibi acı ve tuzlu da değildi. O gözyaşında öyle bir lezzet vardır ki, hiçbir kahkahada o tad bulunmaz. *"Pişmanlık, tevbedir."* (İbn Mâce, Zühd 30) Muaz bin Cebel (r.a.) Allah Rasûlüne (s.a.s.): "Ya Rasûlallah, dedi; Tevbe-i nasûh nedir?" Rasulullah buyurdu ki: *"Kulun yapmış olduğu günaha öyle nedâmet etmesi/pişmanlık duyması ve Allah'a öyle özrünü arzetmesidir ki, sütün memeye tekrar dönme ihtimali olmadığı gibi, o günaha tekrar dönmemesidir."* (Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, VII/5127).

Bir kötülükten sonra duyulacak olan pişmanlık, o kötü işe karşı insanın içerisinde bir nefret meydana getirecek ve o nefret sayesinde insan, bir daha o kötü işe yanaşmayacaktır. İşlediği günahlardan vicdan azabı, pişmanlık duymayan kimse tevbe etmemiş sayılır. Dille istiğfar edip, günahlardan eziklik ve nedâmet duymayan kimse, kendisini ve çevresindeki insanları aldatsa da, Allah insanın dilinden ziyade kalbine nazar eder, oradaki pişmanlığa ve samimiyete değer verir. Günümüzde

uygulanan beşerî hukuk bile, suçlunun pişmanlığını, suçdan sonraki iyi halini dikkate almakta, pişmanlığı hafifletici sebep kabul etmektedir.

Pişmanlığın neticesi itiraftır. Yalnız bu itiraf, bir insanın önünde değil; Allah'a karşı kendini suçlu hissederek O'nun huzurunda yapılan itiraftır. Yoksa, birçok cahil halk gibi, "merd-i kıptî" misali, övünme çabası içinde değil! *"(Onlardan) diğer bir kısmı da, günahlarını itiraf ettiler. Onlar, iyi bir ameli, diğer kötü bir amelle karıştırmışlardı. Ümid edilir ki, Allah onların tevbelerini kabul eder."* (9/Tevbe, 102) Tevbe, psikolojik bir olaydır. Kulun, özrünü Hakk'a ulaştırması, günahını itirafla pişman olduğunu, O'na sığındığını idrak etmesidir. Allah'a karşı kulluğunu idrâk etmiş kimselerde, herhangi bir sebeple yaratanının rızasına muhalif bir iş yapınca, onun kalbinde, ruhunda bir sarsıntı meydana gelir. Nasıl ki, insanın bedeninde bir hastalık olunca, bunun tedavisi için, hissettiği rahatsızlığı en ince teferruatına kadar, doktora anlatır. Psikolojik olarak hasta da, Allah'a yaptığı günah itirafları ile bir hafiflik hisseder. Rûhî bir hastalık kabul edeceğimiz günahın tedavisi de, tek mağfiret edici olan Rabbe karşı yapılacak derûnî bir itiraf ile mümkün olacaktır.

Bazı insanlar, haramlara karşı hisleri öldüğünden, vicdanları köreldiğinden, işledikleri günahların acısını hissetmezler. Bunlar, imanlarını sâlih amellerle beslemeyen, kalp hastası kişilerdir. Üzerleri pas kaplamış olan bu kalplerin basiretleri kapanmıştır. *"Hayır! Öyle değil, bil'akis onların kazanmakta oldukları kötülükler kalplerini paslandırmıştır."* (83/Mutaffifîn, 14)

Haramlar, şuur ve tefekküre giden yolları tıkamıştır. Bilinçleri yok olduğundan haram işlediklerinde nedâmet/pişmanlık hissetmezler. Günahların acısını vicdan azabı şeklinde hissetmemenin ana sebebi, çok işlemekten dolayı günaha alışıp onu normal bir şeymiş gibi algılamaktır. Felâketlerin en büyüğü, günah işledikten sonra kişinin, sağlık ve selâmette oluşuna aldanmasıdır. Bu tür insanlar, depresyon gibi doğal âfetlerin bile kendilerine Allah'ın uyarısı olduğunu kabullenmezler. Onlar, kendilerini suçlu görmezler ki, uyarı ve cezayı kabullensinler. Günahları kabullenmek, suçluluğu itiraf ve pişmanlık getirecektir. Bunun örneklerinden biri de, müslüman gençlerin gözlerinin nuru olması gereken namaz, özellikle sabah namazıdır; Kişinin uzun bir zaman sabah namazını kılmaya muvaffak olamamasıdır. Böylece bu günaha alışır ve bunun acısını ve vicdan azabını hissetmez hale gelir. Altın nesil sahabeye gelince, içlerinden biri sabah

namazı için mescide gelmeyince, acaba hasta mıdır veya ciddî problemi mi vardır diye, o kişinin evini ziyaret ederlerdi. Kim, işlemiş olduğu günahın âkıbetini hissedemez bir duruma gelmişse o kişi büyük bir tehlike içerisindeydi. Günahlar, vücuttaki yaralar gibidir. Bazı yaralar da ölüme sebebiyet verebilir.

Ashâb-ı Kiram, içimizden çok azımızın ulaşabileceği bir derece olan, günahların acısını hissetmeyi aşmışlar; değil günahların acısını hissedip vicdan azabı çekmek, yaptıkları iyiliklerin kabul edilmemesinden korkmak derecesine gelmişlerdi. Tâbiînin (2. neslin) büyüklerinden Hasan-ı Basrî ashabı şöyle anlatıyor: "Öyle kişilerle karşılaştım ki, Allah'ın kendilerine helâl kıldığı şeylere karşı, sizin haramlara karşı olan sakınmanızdan daha çok sakınırlardı. Öyle kişiler gördüm ki, yaptıkları iyiliklerin kabul edilmemesinden; sizin, işlemiş olduğunuz kötülüklerden tevbenizin kabul edilmemesinden korktuğunuzdan daha çok korkarlardı." (Sıfatu's-Safve, 3/227) Onlar, bu şekilde günahlarını cehenneme düşmek gibi görüp biliyorlar ve başlarına gelen belâların sebebini de günahlara bağlıyorlardı. Bir zâta, adamın biri çirkin sözlerle haksız yere hakaret edince, ellerini kaldırıp şöyle dua ediyordu: "Allah'ım, bu kişiyi bana musallat etmene sebep olan günahımı affeyle!" Günümüzde insanlar, kendi suçlarını görmemekte direnir, "7,2 yetmedi mi?" diye soran pankartı suçlayabiliyorlar. Sahabeler ise, öyle bir durumdaydılar ki, bir sevabı işlemeye muvaffak olamadıkları zaman bile bunu işlemiş oldukları günaha bağlarlardı. (12)

Yaptığı hatayı anlayıp, bunun ızdırabını kalbinde duyan, bunun ne anlama geldiğini bilir. Günahın verdiği rahatsızlıkla yeni bir hale girer, pişmanlık tavrı gösterir ve sonunda da tevbenin gereğini yapar. Bu da yapılan kabahatin hemen terki, bir daha işlememeye kesin bir karar ve elde ettiği zararları gidermeye çalışma, yerine getiremediği görevleri kaza etme, hakları yerine verme şeklinde gerçekleştirilir.

Tevbenin yalnızca dil ile, 'tevbe ettim, tevbe estağfirullah' demekle gerçekleşmeye-ceği açıktır. Tevbenin tamamlanması, amelle, günahı tümüyle terk ile ve uğranılan zararları gidermekle olacağını eklemek gerek. Meselâ, bir kimseye el ve dil ile verilen zarara karşılık yalnızca Allah'a tevbe etmek

yetmez. Ona verdiği zararı karşılaması gerektiği gibi, helâllik istemesi de gerekir. Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyuruyor: *“Her kim de (din) kardeşine bir mal veya ahlâkî borcu varsa dinar ve dirhemini olmayacağı ve ancak sevapların ve günahların geçerli olacağı gün gelmeden önce, ondan hemen bugün kurtulsun.”* (Buhârî, Mezâlim 10; Ahmed bin Hanbel, 2/435, 506) Hz. Ali’den (r.a.) gelen bir rivayete göre, yalnızca dil ile yapılan tevbe yeterli olmaz. (F. Râzi, T. Kebir, Şûra 25. ayet tefsiri) Günaha pişmanlık, farzları kaza etmek, hakları sahibine vermek, helâlleşmek, günaha dönmemeye kesin karar vermek, nefsi günahla büyüttüğü gibi onu itaatle küçültmek ve ona itaatin tadını tattırmak onun şartlarındandır.

Tevbenin bir başlangıcı bir de sonu vardır. Tevbenin başlangıcı, dosdoğru bir yol (sırat-ı müstakîm) üzerinde Allah’a yöneliştir. Bu doğru yolu insanlar için O koydu. Kullar bu yolda yürüyerek O’nun rızasına ulaşırlar (6/En’âm, 153; 42/Şûrâ, 52-53). Tevbenin sonu ise, Allah’ın Cennete ulaştıracak yoluna giriş ve âhirette Allah’a dönüştür. Kim dünyada tevbe ile Rabbine dönerse; ahirette de sevabını (karşılığını) almak üzere yine O’na döner (25/Furkan, 71).

"Şayet günahlar işleseniz, hatta günahlarınız semâyı tutsa, sonra da pişmanlık duysanız, Allah tevbenizi kabul eder." (Müsned-i Ahmed bin Hanbel, V/167) *"Allah, gündüz günah işleyenin tevbesini kabul etmek için geceleyin elini açar (tevbe etmesini bekler); geceleyin günah işleyenin tevbesini kabul etmek için de gündüzün elini açar."* (Buhârî, Fiten 25; Müslim, Tevbe 131)

Günahtan sonra tevbeye yönelen kimse, Hz. Âdem'den beri (2/Bakara, 37) devam eden bu zincire bir halka gibi bitişmektedir. Son derece celâdetli olan Hz. Musa bile tevbeye sığınırken (7/A'râf, 143); Hz. Muhammed (s.a.s.) gece ve gündüz Allah'a yetmiş defa tevbe ediyorken (Müslim, Zikr 41; Ebû Dâvud, Vitr 26) **hiç kimse kendisini tevbeden müstağnî sayamaz. Tevbe, Allah'ın rahmet kapılarından bir kapıdır ve herkese daima açıktır. Ta ki, güneş batıdan doğuncaya kadar (Buhârî, Fiten 25, Rikak 40; Müslim, Tevbe 31; İman 248, 249). Bu kapıya koşmak için hiçbir şey insanı engelleyemez, hiç kimse önüne geçemez; hiç kimse bu kapıdan men edilemez. Her insanın elinde bu kapının anahtarı vardır, dilediği zaman bu kapıdan içeri girer ve**

ellerini kendisine doğru uzatmış merhametli ve bağışlayıcı bir Rabbin huzurunda bulur kendisini. Allah'a olan bu dönüş, tevbe edenleri eğrilmiş durumlarını düzeltir, sarsılmış varlıklarını ayakta tutar. Daha da fazlası, tevbe edeni önceki mertebesinden daha da üstün bir duruma yerleştirebilir.

Allah (cc) tevbe eden, iman eden ve iyi işler yapanlara daha büyük iyilikler verir (25/Furkan, 70). Allah tevbe edenleri övmektedir (66/Tahrim, 5). Allah çok tevbe edenleri sever (2/Bakara, 222), **Allah kullarını terketmez, tevbe etsinler diye onları bazı şeylerle dener** (9/Tevbe, 126). Peygamberimiz şöyle buyuruyor: *“Allah (cc), kulunun yaptığı tevbeden dolayı, çölde bineğini üzerinde yiyeceği ve içeceği ile birlikte kaybeden, bundan dolayı umutsuzluğa düşen, sonra bir ağacın altına gelip ümitsizce otururken birdenbire bineğini yanı başında bulan, yularından tutup sevincinden ne diyeceğini şaşırان kimseden daha fazla sevinir.”* (Müslim, Tevbe 1, Hadis no: 2744, 4/2103; Ibn Mâce, Zühd 30, Hadis: 4249, 2/1419; Buharî, Deavât 3, 8/84; Tirmizî, Kıyame 49, Hadis no: 2498, 4/659; Ahmed bin Hanbel, 1/383)

Tevbe Namazı

Yapılan tevbenin kabulü için, şart olmamakla birlikte, iki rekât nâfile namaz kılarak işlediği günahı dolayısı mağfiret olunmayı dilemesi menduptur. Tevbe namazı ile ilgili bir hadis rivâyeti şöyledir:

Ali bin Ebî Tâlib (r.a.), Hz. Ebu Bekir (r.a.)'den rivayet ederek Rasulullah'ın şöyle buyurduğunu bildirmiştir: *"Günah işleyen bir adam, günah işledikten sonra abdest alır, abdestini (sünnet ve âdâbına dikkat ederek) güzelce alır, sonra iki rekât namaz kılar ve günahının mağfiretini Allah'tan dilerse, Allah ona mağfiret eder."* Rasûlüllah devamla şu mealdeki âyeti sonuna kadar okudu: *"Onlar, fena bir şey yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp anarlar ve günahlarından dolayı hemen tevbe-istiğfar ederler/günahlarının bağışlanmasını dilerler..."* (3/Âl-i İmran, 135) (İbn Mâce, İkametü's-Salât 193; Ebû Dâvud, Vitr 26)

İstiğfâr

İstiğfâr; Allah'tan hata ve günahlarının bağışlanmasını isteme, mağfiret (bağışlanma) dileğinde bulunma demektir. İçerisinde 'istiğfar (bağışlanma dileği) bulunan bütün dualara da 'istiğfar duası' denmiştir. İstiğfar; müslüman bir insanın bir kul olarak kendini Allah'ın büyüklüğü karşısında bir yere koyması, Allah'ın her şeye sahip olduğunu anlaması demektir bir anlamda. Kişi Allah'ın kuludur. Kul Allah'ın bir yasağını çiğnerse veya bir emrine aykırı hareket ederse günah kazanır. Yani Allah karşısında hata eder. Günahları ise yalnızca Allah bağışlar (3/Âl-i İmran, 135).

Kul, yaptığı hatanın farkına varır, pişman olur, ellerini açar Rabbinden bağışlanma diler, af olmayı bekler. Kulun böyle yapması hem yaptığı hatadan dönmektir, hem de Allah'ın büyüklüğüne yeniden teslim olmaktır. Kişi, bir hatayı yaptığı halde umursamaz, aldırmaz, hatta yaptığı hatanın iyi bir şey olduğunu düşünür de, affedilmesi için Allah'a yönelmezse; bu tavır Allah'a karşı bir kibirdir/gururdur. Böyle bir ahlâk ancak inkârcıların davranışdır. Kul, Allah'ı sevdiğini, O'nun Büyüklüğünü tanıdığını, O'ndan korktuğu (ittika ettiğini), O'na sığındığını, yalnızca O'ndan yardım dilediğini, Allah'tan bağışlanma (istiğfar) ile yerine getirir. Kulun en Yüce Makam karşısında acizliğini ve günahkârlığını dile getirmesi, Allah'ın rahmetine sığınması veya onu istemesi, onun çok önemli bir ibadetidir. Bu tavır, Allah'a olan bir bağlılığın isbatıdır.

“Rabbinizden bağışlanma dileyin, doğrusu O çok bağışlayandır (Ğafur’dur).” (71/Nuh, 10). İnsanların günahlarını tamamen gören ve bilen yalnızca Allah’tır (25/Furkan, 58). Öyleyse insanlar günahlarını yalnızca Allah’a itiraf ederler ve yalnızca O’ndan bağışlanma dilerler. “Rabbimize istiğfar edin, sonra da O’na tevbe edin. Şüphe yok ki benim Rabbim Rahim’dir (merhamet sahibidir), Vedûd’tur (seven ve sevilendir).” (11/Hûd, 90) “Rabbimiz, biz inandık, bizim günahlarımızı bağışla, bizi ateş azabından koru” diyenleri, sabredenleri, doğru olanları, huzurunda boyun büküp divan duranları, Allah için (mallarını) harcayanları ve seherlerde istiğfar edenleri görmektedir.” (3/Âl-i İmran, 16-17) “(Amel) defterinin sayfasında çokça istiğfar bulana ne mutlu!...” (İbn Mâce, Edeb 57, Hadis no: 3818, 2/1254) “Âdemoğlunun hepsi hata edici, günah işleyicidir. Ancak, hata işleyenlerin en

hayırlısı, tevbe edip Allah'tan affını dileyendir." (İbn Mâce, c. 2, s. 1420; Müsned-i Ahmed bin Hanbel, 3/198; et-Tâc, c. 5, s. 515)

İnsan günah işlediği zaman bunda ısrar etmemeli, hemen istiğfar ve tevbe etmeli. İstiğfar, günahın bağışlanmasını istemek; tevbe ise, günahı vaz geçmektir. Allah'a istiğfar etmiş bir kimse, istiğfarından önce günah işlemiş de olsa affedileceği umulur. (Tirmizî, Deavât 107, Hadis no: 3559, 5/558) İstiğfarın yalnızca dil ile yapılması yetmez. Bunun hem dil hem kalp ile yapılması gerekir. Her ibadette olduğu gibi niyet çok önemlidir.

Ihlaslı bir şekilde bağışlanma isteyip de günahı vazgeçeni Allah affedebilir. Peygamberimiz buyuruyor ki: *"Kim yatağına girince üç defa: 'Estağfirullahe'l azîm ellizi lâ ilâhe illa hüve'l Hayyu'l Kayyûm (Kendisinden başka hiç bir ilâh olmayan, diri ve her an yaratıkları gözetip duran yüce Allah'tan bağışlanma dilerim)' derse, Allah onu savaştan kaçmış olsa da bağışlar."* (Ebû Dâvud, Salât, Hadis no: 1517, 2/85; Tirmizî, Deavât 118, Hadis no: 3578, 5/569)

Peygamberin günde yüz kadar istiğfâr etmesi, ümmetine tevbe ve istiğfârı öğretmek için olsa gerektir. Bir mü'min de günlük hayatında yüz kere olsun, tevbe ve istiğfârda bulunması dinî vazifelerindendir. İstiğfâr devamlı olmalıdır. Dinimizde, ibadetin az da olsa devamlı olanı makbuldür. "Kim (günahlarına tevbe ederek) istiğfâra devam ederse, Allah o kimseyi (dünyevî ve uhrevî) her darlıktan kurtarır ve her gamdan, kederden âzâd eder ve onu ummadığı yerden rızıklandırır." (Ebû Dâvud, I/348).

Fakirlikten, kuraklıktan ve nice musibetten kurtuluş, istiğfâr sayesinde verilen nimetlerdir: *"Artık, dedim, 'Rabbimize istiğfar edin/O'ndan mağfiret dileyin. Çünkü O, çok mağfiret edicidir. (O sayede) gök, üstünüze bol yağmur salıverir, sizin mallarınızı, oğullarınızı da çoğaltır, size bağlar, bostanlar verir, size ırmaklar akıtır."* (71/Nûh, 10-12)

Müslüman, insan olması dolayısıyla yanılıp hata edebilir, günaha düşebilir. Önemli olan günahı ısrar etmemek ve Allah'a istiğfar etmektir. Böyle yapmak iman gereğidir. Müslüman, kendisi için bağışlanma dileğinde bulunabileceği gibi, ana babası, ölmüş olsalar bile diğer müslümanlar için de istiğfar edebilir, bağışlanmalarını Allah'tan isteyebilir (14/İbrahim, 41; 47/Muhammed, 19). Fakat, tevbeleri kabul edilmeyecek insanlar için bağışlanma dilemeleri yasaklanmıştır (9/Tevbe, 80). Münafıklar için bağışlanma dileği yasaklandığı (9/Tevbe, 84) gibi, yakın akrabası olsa bile müşrikler için de bağışlanma dilemek yasaklanmıştır (9/Tevbe, 113).

Allah'ın isimlerinden biri de 'Ğafûr veya Ğâfir' yani, istiğfar edenleri, bağışlanma isteyenleri çokça bağışlayandır. (40/Mü'min, 3, 9/Tevbe, 173, 182, 218; 3/Âl-i İmran, 31, 155; 8/Enfâl, 70; 35/Fâtır, 53; 58/Mücadile, 2; 73/Müzzemmil, 20. v.d.). Allah (c.c.) aynı zamanda 'Ğaffâr'dır. Yani günahları çok çok bağışlayan, kullarını çok affedendir. (20/Tâhâ, 82; 38/Sâd, 66; 39/Zümer, 5; 71/Nûh, 10; 40/Mü'min, 42). O halde müslümanlar her zaman Allah'ın Ğafur ismine sığınır, hatalarının bağışlanması için yalnızca O'ndan yardım dilerler ve samimi bir dilekle O'na tevbe ederler. (13)

"Günahından tevbe eden kimse, hiç günah işlememiş gibidir." (İbn Mâce, II/1460)

"Tevbe yâ Rabbi, hatâ râhına gittiklerime,

Bilüp ettiklerime, bilmeyüp ettiklerime!"

"Eli boş gidilmez gidilen yere, Rabbim, boş gelmedim; ben suç getirdim.

Dağlar çekemezken o ağır yükü, İki kat sırtımla pek güç getirdim."

"Nedâmetle gözden yaşlar akıtmak, Günahdan tevbede olur müessir.

Amel defterinde olan karanlık, Gözlerden dökülen yaşla silinir."

Af ve Allah'ın Affediciliği

‘Afv’ Türkçedeki affetmenin karşılığıdır. Çirkin bir şeyi veya kötölüğü görmezden gelme, yapılan bir suçtan dolayı suçluyu cezalandırmama, ceza uygulamasından vazgeçme demektir.

Allah Affedicidir: Allah (c.c.), bağışlaması, af ve mağfireti bol olduğu için, şirk dışında bütün günahları istediği kimseler için affedebileceğini beyan ediyor. *"Allah kendisine şirk/ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını dilediği kimse için bağışlar. Allah'a şirk koşan kimse büyük bir günah (ile) iftira etmiş olur."* (4/Nisâ, 48)

Bilindiği gibi Islâm'a girmek, kendinden önceki bütün hataları siler. Allah’a şirk koşan müşrikler, şirklerinden tevbe edip yeniden iman ederlerse onların da geçmiş günahları bağışlanır.

Rabbimiz, mü’mínlere tevbe ve af konusunda genişlik veriyor. *"Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. şüphesiz Allah, bütün günahları bağışlar."* (39/Zümer, 53) Bu bağışlamanın şartı, şüphesiz ki tevbedir, gınahtan vazgeçmektir, hatada ısrar etmemektir. Zaten takva sahibi mü’mínler, bir hayâsızlık yaptıkları (günah işledikleri) zaman, Allah’ı hatırlayıp hemen tevbe ederler, gınahta bile bile ısrarcı olmazlar (3/Âl-i İmran, 135).

‘Afv’, Allah’ın ilâhlık özelliklerindendir. Allah’ın en güzel isimlerinden (Esmâ-i Hüsnâ’dan) biri de ‘Afüvv’dür. Bunun anlamı ‘çok çok bağışlayan, affeden’ demektir. Bu isim dört âyette ‘Ğâfur-bağışlayıcı’ ismiyle beraber geçmektedir. ‘Ğâfur’ da bağışlayan, örten demektir. Ancak ‘Afüvv’ ismi ‘Ğâfur’a göre biraz daha geneldir. Çünkü Ğâfur, günahı örten demektir. Silip-süpürmenin örtmekten daha iyi olduğu açıktır.

“*Umulur ki Allah bunları affeder. Allah Afüvv’dür (affedicidir), Ğâfur’dur (bağışlayıcıdır).*” (4/Nisa, 99; ayrıca bkz. 22/Hacc, 60; 58/Mücadele, 2; 4/Nisâ, 43) Bir âyette bu isim ‘Kadir’ ismiyle beraber kullanılıyor. Bu âyet, Allah’ın günah işleyenleri cezalandırmaya güç yetirebildiği halde, onlara ceza vermeyip bağışlayabildiğini ifade ediyor (4/Nisâ, 149). Allah (cc) sonsuz bağışlayıcı ve affedicidir. O’nun bu bağışlayıcılığı öncelikli olarak dinî emirleri ve yasakları (teklifleri) hafifletmede görülür (2/Bakara, 187; 4/Nisâ, 43; 5/Mâide, 101).

Rabbimiz, kul olarak yarattığı insanın günah işleyeceğini, hata ve isyan edeceğini, hatta inkârcı olup küfre düşeceğini biliyordu. Buna rağmen ona günah işleme ya da ibadet etme özelliğini verdi. (91/Şems, 7-10) Yani insanın iradesini kendi eline vermiştir. Ancak onu başıboş da bırakmamıştır. Bütün insanlara ‘tağuta kulluk yapmayın, Allah’a ibadet edin’ diye davet yapması için elçiler (peygamberler) göndermiştir. (16/Nahl, 36) Elçilerin davetine uymayıp, Allah’ın gönderdiği âyetlere sırtını dönenler azgınlık, sapıklık ve isyan içinde kalırlar. Peygamberlere iman edip müslüman olanlar da zaman zaman hata edebilir, günah işleyebilirler. İşte kim bu şekilde hataya düştükten sonra, hatasından vazgeçer ve Allah’a tevbe ederse Allah (cc) onu affedebilir. Inkârcı iken mü’min, isyancı iken itaatkâr, günahkâr iken takva sahibi olanı (korkup-korunanı) affedebilir. Afv yetkisi Rabbimizin elindedir. Dilediğini bağışlar, dilediğini cezalandırır.

Eğer Rabbimiz bütün isyanlara ve günahlara ceza verseydi, hiç affetmeseydi şüphesiz yeryüzünde kimse kalmazdı. (35/Fâtır, 45) İnsanların yaptıkları yüzünden karada ve denizde fesat (çarpıklıklar, bozulma) meydana gelir. (30/Rûm, 41) Bazı insanlar veya topluluklar daha dünyada iken cezalandırılır. Ancak bütün bunlar, insanların ürettikleri kötülüklerden Allah’ın affının dışında kalan fazlalıklardır. Allah (cc) kullarını sürekli affediyor. Ancak bazılarının ceza alması da kâinat düzeni ve ibadetin değerinin bilinmesi açısından Allah’ın adaletinin gereğidir. “*Size isabet eden her musibet, (ancak) ellerinizin kazanmakta olduğu dolayısıyladır. (Allah,) çoğunu da affeder.*” (42/Şûrâ, 30; ayrıca bkz. 42/Şûrâ, 34, 40)

Allah (c.c.) Uhud savaşında Peygamberin sözünü dinlemeyenleri (3/Âl-i İmran, 152, 153), hacc ibadetinde daha önceden yapılan hataları (5/Mâide, 95), buzağıyı tanrı edinip sonra tevbe eden Israiloğullarını (2/Bakara, 52; 4/Nisâ, 153), affettiğini bildiriyor. Kötülükleri bağışlayıp affedenler (4/Nisâ, 149; 64/Teğâbün, 14), güçsüz ve zayıf olduğu için Allah yolunda hicret veya cihad edemeyen müstaz'aflar (4/Nisâ, 99), Allah'a şirk koştuklarının başka günah işleyenler (4/Nisâ, 48) Allah'ı affedici olarak bulurlar (16/Nahl, 126) İslâm'a göre bir kötülüğün cezası-karşılığı yine onun kadardır. Fazlaya kaçmak helâl değildir. Ancak hak sahibi bu hakkını bağışlarsa, bu bir fazilettir. Kur'an bağışlamayı tavsiye ediyor. Bir yanağına vurana öbürünü çevirmek olmadığı gibi; intikam peşine düşmek de yoktur. Haksızlığa uğrayan, bu hakkını kullanmaz, sabreder ve bağışlarsa bu güzeldir (2/Bakara, 178). Kur'an, mü'minlerin affedici olmalarını tavsiye ediyor. Affedenleri Allah'ın seveceğini haber veriyor (24/Nûr, 22; 2/Bakara, 178, 237). (14)

Tarih, hatasızlığı iddia eden budalalarla, bunların karşısında hak dâvâyı müdâfaa eden hakikatperver insanların mücadeleleriyle doludur. Faziletin, hata işleyen kimsenin, hatasını kabul etmekle başladığı söylenebilir. Beşer için ideal olan, mümkün olduğu kadar hatasız bir hayat yaşamaktır. Fakat, peygamberlerden başka bu sırra ermiş bir insanı tasavvur etmek bile zordur. Allah da hatasız bir insan değil; her çeşit hatadan hemen dönüp mağfiret dileyen bir varlık yaratmayı tercih etmiştir (Müslim, Şerhu'n-Nevevi 17/65). Bir toplumun bekası da tevbe ve istiğfar ile: *"Onlar istiğfar ederlerken Allah onları azablandırmaz."* (8/Enfâl, 33)

Mü'minler şöyle dua ederler: *"Rabbimiz, unuttuklarımızdan ya da yanıldıklarımızdan dolayı bizi sorumlu tutma. Rabbimiz, bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır yük yükleme. Rabbimiz, kendisine güç yetiremeyeceğimiz şeyi bize taşıtma. Bizi affet, bizi bağışla. Sen bizim Mevlâ'mızsın. Kâfirler topluluğuna karşı da bize yardım et."* (2/Bakara, 286)

Günahlarını küçümseyen ve tevbesini sonu gelmeyen yarınlara erteleyen, ya da yalancı tevbelerle kendini kandıran zavallılardan olmayalım. Ey Rabbimiz, bizim günahlarımız ne kadar büyük ise de, Senin affin daha da büyüktür; Bizi affet!

"Ey Rabbimiz! Bizi sana teslim olan müslümanlardan kıl, neslimizden de sana teslim olan bir ümmet çıkar. Bize ibadet yerlerimizi göster. Tevbemizi kabul et; zira tevbeleri kabul eden, çok merhametli olan ancak Sensin, Sen."
(2/Bakara, 128)

-
- 1- Hüseyin K. Ece, İslâm'ın Temel Kavramları, 704 vd.
 - 2- Cafer Tayyar Soykök, Haksöz, sayı 68, s. 48
 - 3- İsmail Karaçam, İslâm'da Tevbe, s. 98
 - 4- Cafer Tayyar Soykök, Haksöz, sayı 68, s. 48
 - 5- Muhammed el-Behiy, İnanç ve Amelde Kur'anî Kavramlar, s. 178
 - 6- A.g.e. s. 175-177
 - 7- Cihat Tunç, Şâmil İslam Ansiklopedisi, c. 6, s. 206
 - 8- Abdülhamid Bilâlî, Arınma Yolu, 2/141-142
 - 9- A.g.e. 2/143-146
 - 10- Said Havva, İslâm'da Nefis Tezkiyesi, s. 376-379
 - 11- Cihat Tunç, Şâmil İslam Ansiklopedisi, c. 6, s. 205-207; krş. S. Havva, İ. Nefis Tezkiyesi, s. 372-373
 - 12- Abdülhamid Bilâlî, Arınma Yolu, 2/34-38
 - 13- H. Ece, İ. Temel Kavramları, s. 314-315
 - 14- A.g.e. s. 31-32

Tevbe Konusuyla İlgili Ayet-i Kerimeler

- a- Tevbe Etmek: Nur, 31; Furkan, 71; Zümer, 54; Hucurât, 11; Tahrim, 8.
- b- Gerçek Tevbe: Nisâ, 17-18; Tevbe, 112; Furkan, 71; Tahrim, 8.
- c- Allah, Tevbeleri Kabul Eder: Bakara, 37, 160, 218; Âl-i İmran, 31, 89; Nisâ, 26-27, 110; En'am, 54; A'raf, 153; Tevbe, 104; Nahl, 119; İsrâ, 25; Tâhâ, 82; Nur, 10; Furkan, 71; Mü'min, 3; Şûra, 25; Hucurat, 12; Necm, 32; Bürûc, 14; Nasr, 3.
- d- Allah, Çok Tevbe Edenleri Sever: Bakara, 222; Tevbe, 112; Meryem, 60; Bürûc, 14.
- e- İstiğfâr Etmek (Af/Bağışlanma İstemek): Âl-i İmran, 16-17, 135; Nisâ, 4, 106, 110; Hûd, 3; Mü'min, 55; Nûh, 10-12; Müzzemmil, 20; Nasr, 3.
- f- Sâlih Amel İşleyenlerin Kusurlarını Allah Bağışlar: Ankebut, 7; Necm, 32.
- g- Günahları Ancak Allah Affeder: Âl-i İmran, 135; Tevbe, 104.
- h- Allah, Şirkin Dışında Dilediklerini Affeder: Bakara, 218; Âl-i İmran, 129; Nisâ, 48, 116; Mâide, 40; İsrâ, 54; Feth, 14.
- i- Allah Bağışlayıcıdır: Hicr, 49-50; Mü'min, 3; Şûrâ, 5; Mülk, 2; Müzzemmil, 20.
- j- Allah Bütün Günahları Affeder: Zümer, 53; Ahkaf, 31.
- k- Tevbenin Kabulü İçin Dua: Bakara, 128, 199, 285-286.
- l- Allah, Kullarının Tevbe Etmesi İçin Yoksulluk ve Hastalık Verir: En'am, 42.

- m- Mürtedlerin (Dinden Dönenlerin) Tevbesi: Âl-i İmran, 89-90.
- n- Kâfir Olarak Öleceklerin Tevbesi: Nisâ, 18, 168-169.
- o- Şakîlerin Tevbesi: Mâide, 34.
- p- Müşriklerin Tevbesi: Tevbe, 3, 11; Furkan, 70; Kasas, 67.
- q- Müşrikler İçin İstiğfâr Edilmez: Tevbe, 113-115.
- r- Münafıklar İçin İstiğfâr Edilmez: Tevbe, 80, 84, 113; Münafıkun, 6.
- s- Münafıkların Tevbesi: Nisâ, 146; Tevbe, 74; Ahzâb, 24.
- t- Hırsızların Tevbesi: Mâide, 39.
- u- İçkinin Tevbesi: Mâide, 93.

Konuyla İlgili Geniş Bilgi Alınabilecek Kaynaklar

1. Mefatihul-Gayb (Tefsir-i Kebir), Fahreddin Razi, Akçağ Y. c. 2, s. 421-436
2. Fi Zılâli'l-Kur'an, Seyyid Kutub, Hikmet Y. c. 1, s. 119-124
3. Hak Dini Kur'an Dili, Elmalılı Hamdi Yazır, Azim Y. c. 1, s. 277-279; c. 2, s. 531
4. Tefhimul Kur'an, Mevdudi, İnsan Y. c. 1, s. 66-67
5. Kur'an-ı Kerim Şifa Tefsiri, Mahmut Toptaş, Cantaş Y. c. 1, s. 125-126
6. Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, İbn Kesir, Çağrı Y. c. 2, s. 305-307
7. Hulâsatü'l-Beyan Fî Tefsîri'l-Kur'an, Mehmed Vehbi, Üçdal Neşriyat, c. 1, s. 104-105
8. El-Mîzan Fî Tefsîri'l-Kur'an, Muhammed Hüseyin Tabatabai, Kevser Y. c. 1, s. 180-211
9. Min Vahyi'l Kur'an, Muhammed Hüseyin Fadlullah, Akademi Y. c. 1, s. 196-200
10. Davetçinin Tefsiri, Seyfuddin el-Muvahhid, Hak Y. c. 1, s. 110-112
11. Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, Risale Y. c. 4, s. 121-122
12. Şâmil İslâm Ansiklopedisi, Şâmil Y. c. 6 s. 205-207
13. İslâm Ansiklopedisi, T. Diyanet Vakfı Y. c. 1, s. 394
14. Kur'an'da Temel Kavramlar, Ali Ünal, Kırkambar Y. s. 448-450
15. İslâm'ın Temel Kavramları, Hüseyin K. Ece, Beyan Y. 31-33; 314-316; 704-708
16. Kur'an'da Temel Kavramlar, Cavit Yalçın, Vural Y. s. 158-165
17. İnanç ve Amelde Kur'anî Kavramlar, Muhammed el-Behiy, Yöneliş Y. 175-178
18. Âsım Yapıcı, İslâm'da Tevbe ve Dinî Yaşayıştaki Rolü, Beyan Y.
19. Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslâm'da Tövbe, Mehmet Katar, Töre Basım Yayın Dağıtım
20. İslâm'da Tevbe, İsmail Karaçam, Nedve Y.
21. Tevbe, Mehmed Zahid Kotku, Seha Neşriyat
22. Tövbe, Hayreddin Harun, Risale Y.
23. Tövbe Yeniden Başlamaktır, Seyyid Şenel İlhan, Feyz Y.
24. Zulüm Açısından Allah ve İnsan, İsmail Karagöz, Çelik Y.
25. İsmet İnancı, Mehmed Bulut, Risale Y.
26. Arınma Yolu, Abdülhamid Bilâlî, Şafak Y. c. 1, s. 104-105, c. 2, s. 141-144
27. Kur'an'da Günah Kavramı, Sadık Kılıç, Hibaş Y. s. 368-386
28. İslâm'da Nefis Tezkiyesi, Said Havva, Petek Y. s. 372-383
29. Kur'an'da Ulûhiyet, Suat Yıldırım, Kayıhan Y. s. 155-158; 254-256; 260-261
30. Haksöz, sayı 68, (Kasım 96), Cafer Tayyar Soykök, s. 46-49

Ve'l Hamdû li'llahi Rabbi'l Âlemin...

Allahûmme Salli alâ Muhammedin ve âlâ âlihi ve sahbihi ve bârik ve sellim...

*Sûbhanek Allahûmme ve bihamdike ve eşhedû en la ilahe illa ente vahdeke la
Şerike leke ve Estağfiruke ve etûbû ileyk.*

Ve Âhiru Davânâ Enil- Hamdû Lillâhi Rabbil Âlemin.

—Derleme— Ebu Abdilmûmin, Tekin Mıhçı

—E-Mail— dayioglu@hotmail.com

—E-Mail— tekin_mihci@hotmail.com

— BELGIQUE — 2003 - 2013 —

<https://www.facebook.com/groups/704621039621341/files/>

<https://www.facebook.com/groups/islami.e.Kitap.indir/files/>

<https://www.facebook.com/groups/129830423826445/files/>

<https://www.facebook.com/groups/Silahtar38/files/>

<https://www.facebook.com/groups/1529611830591132/files/>

<http://tevhiddersleri.com/>

<http://ebumuaz.blogspot.com/>

<http://www.ehlieser.tr.gg/>

<http://www.islamhouse.com/>

<http://islamqa.info/tr>

<http://tevhidvesunnet.com/>

<http://www.davetulhaq.com/tr/index.php>

<http://www.tevhididavet.com/>

<http://www.tevhidyolcusu.com/>

<http://islamiokitap.blogspot.be/>

<http://ilimehli.blogspot.be/>

<http://www.sahihhadisler.net/>

